

ХУБИЙЛАНЫ НАЗИР

кап: 3083

С(к=р)2

х 98

Д.

Джыр
джулдузну
джандырады

КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

ХУБИЙЛАНЫ НАЗИР

Джыр

джулдузну

джандырады

НАЗМУ КИТАБ

СТАВРОПОЛЬ КИТАБ БАСМАНЫ
КЪАРАЧАҢ-ЧЕРКЕС БЕЛЮМЮ
ЧЕРКЕССК, 1985

кар. 3083

X 96

Хубиев Н. А. Песня зажигает звезду. Карачаево-Черкесское отделение Ставропольского книжного издательства, 1985 г.

160 с.

Стихи и баллады. Это произведения О Ленине, социалистической Родине, Коммунистической партии, о дружбе и любви. Военная тематика и тема протеста против фашизма в книге занимает особое место.

С(кар.)2

X $\frac{4702260000-61}{M 159(03)-84}$ 69-85

© Ставрополь китаб басманы
© Къарачай-Черкес бѣлюмю, 1985

Хубийланы Назир онеки назму kitabны авторуду. Аны назмуларын орус тилге талай белгиле поэт кечюргенди. Аланы ичлеринде бютеу дуниягъа атлары айтылгъан поэтлени: Николай Тихоновну, Константин Симоновну, Яков Козловскийни атларын да кёрюрге боллукъду.

Москвада, орус тилге кечюрюлюб, тюрлю-тюрлю издательстволада аны юч kitabы — «Всадник», «Ласина», «Свет вершин» — чыкъгъанды. Хубий улуну назмулары совет поэзияны антологиясына, Москвада чыкъгъан журналлагъа, джыйым kitabлагъа киргендиле, совет халкъланы тиллерине кечюрюлюб басмалангандыла. 1983 джыл а Назирни кзыргъыз тилде «Разылыкъ» деген kitabы чыкъгъанды Фринзеде.

Хубийланы Назир РСФСР-ни джазыучуларыны Союзуну правлениесини суратлау кечюрюю джаны бла советини члениди. Ол кесини назмуларын орус тилге да кечюреди, башха тилледен бизни тилге да кеб поэтни назмуларын кечюргенди. Аланы ичинде М. Лермонтовну, С. Есенинни, Н. Тихоновну, А. Исаакянны, С. Вургунну, М. Джалилни, Р. Гамзатовну назмуларын да кёрюрге боллукъду.

Хубийланы Назирни kitabларыны баш те-

масы джашаугъа тутурукъ болуб тургъан темады. Ол СССР-ни халкъларыны къарнаш шохлукъларыды. Назир джангы китабында дэ ол джолдан джанламайды. Китаб беш бёлюмден къуралгъанды: «Туугъан джерими ауазы», «Сукъланыу», «Кёгюмю джулдузлары», «Бул-бул кёзлеу», «Минги Тау бла ант этеме». Бери кирген чыгъармаланы ичлеринде Ленинни, партияны, шохлукъну, урунууну, суймекликни, Кавказны эмда башха джерлени юслеринден джазылгъан назмула баш орунну аладыла. Фашизмге эмда уруш къайгъыны джюрютген къауумгъа къаршычы джазылгъан назмула да иги кесекдиле...

Бу китабха кирген назмула тюрлю-тюрлю джыллада поэтни джер-суу кёре айлангъан джюрюген джерлеринде джазылгъандыла. Кеслери да алкъын басмада чыкъмагъандыла. Поэт бу китабын кесини эллиджыллыкъ юбилейине атаб хазырлагъанды.

Биз, китаб басманы кзуллукъчулары, поэтни юбилейи бла алгъышлай, анга суюк сау-лукъ, джашау насыб эмда уллу творчество джетимиле теджейбиз.

Джашауунг узакъ бслсун, назмуларынг ёмюрлюкге квалсынла, багъалы тин къарнашыбыз Назир!

КИТАБНЫ РЕДАКТОРУ.

ТУУГЪАН ДЖЕРИМИ АУАЗЫ

ЛЕНИН БЛА ТЮБЕШИУ

Джаз келеди, терекле чагъадыла,
Кюн тегеди джарыгъын сыйлы джерге.
Сынджыр болуб адамла барадыла
Ленин джатхан кешенени кёрюрге.

Кюн чыкыгъандан кюн батханга джетеди
Ол сынджырны узунлугу кыйырсыз,
Джер шарыны деу джюреги тебеди,
Къызыл майдан болуб турса да кымсыз.

Шоркъа кибики, адам сынджыр барады,
Созулгъанча Къыбыладан Шималгъа.
Шинлери акъ, сары эмда къарады
Сау дуннядан келгенлени былайгъа.

Минги Тауну этегинден келеме,
Тансыкъ болуб, Ленин бла тубеширге.
Къызыл майдан. Кешенесин кёреме,
Ашыгъама кеси бла кёрюшюрге.

Джюрегим а къызыу-къызыу урады,
Къанатланыб тебрегенча учаргъа.
Юзюлмейин сынджыр барыб турады,
Мен джетеме эм сыйлы босагъагъа.

Эки солдат сауутланыб сакълайды
Эшигини аллын таймай кече, кюн.
Тартынганча, хар бир инсан атлайды
Аягъы бла басаргъа ташны юсюн.

Мермер ташдан атлауучла, атла деб,
Чакъыралла кешенени ичине.
Кёзлериме эсим, джити къара деб,
Буйрукъ беред, джетгинчиннге тёрюне.

Чайкъалады джюрек, къызыу тебеди,
Уялама, эталмай таукел атлам.
Ызымдан а сынджыр хаман келеди,
Терен сагъыш эте болур хар адам.

Атлайма мен, сагъыш эте барама,
Аякъ таууш эштилмезча, джашыртын
Келген кибик, ийилиб баш урама.
Хар адам да атлайды бек акъыртын.

Хар элиси барыуну кӧрюнеди
Болгъан кибик дунияда эм узун джол.
Тенгиз кибик, терен эси бӧлюнеди,
Адам улуна узатады энтда кӧл.

Атлауучла энишге элтселе да,
Ерлегенча болама Минги Таугъа.
Дунияда не затны берселе да,
Болмаз эди бу тюбешиуча саугъа.

Мында шошлукъ кыйырсызды, теренди,
Ёмюр кибик кӧрюнед кесек заман.
Хазна къалмай джете болурма энди
Этиб тургъан баш муратыма тамам.

Майна Ленин! Кӧзюн джумуб джатады
Кенг дунияны эм багъалы тӧрюнде.
Мангылайы Джер шарын джарытады,
Джукъланныкъ тюлд ол, кюнча, ёмюрюнде!

Чырайлыды бачаманы сыфаты,
Былай болсун дерча, ариуду бютюн.
Кӧрюнмейди джукълагъанча ол къаты,
Джукъламайды дейле кӧкде чыртда Кюн.

Эм джууаблы экзаменни бергенча,
Тартынама, къайгъырама уялыб.
Джюреги да тохтамайын тебгенча,
Къаллыкъ кибик Ленин кеси уяныб.

Сен, къайгъырыб, улуу сагъыш этгенсе,
Мени гитче халкъчыгъымы юсюнден,
Ёмюрлюкге толу эркинлик бергенсе,
Сау бол, дерге келгенме Тебердиден.

Эсгертмеле, суратла да ушамай
Кёре эдим чырайлы тюрсюнюнге.
Сен кёргюзген джол бла барад аджашмай
Адам улу энд келлик ёмюрлеге.

Москва, 1963

КЪОНАКЪ

Сёзню багъалатсакъ да, созмай узакъгъа,
Джашайды да таулада ашхы адет,
Ашатмай, ичирмей, сормайбыз къонакъгъа,
Кимсе, къайданса, нек келгенсе деб.

Минги Тауума булутла юйюрсюнюб
Къонадыла. Къыстамайды ол кери.
Къонакъла да бизге талпыб, суюнюб,
Келедиле узакъ джерледен бери.

Таула мийик, бёгекдиле джеримде,
Кюннге, Айгъа тирелиб аркъалары.
Къонакъ келсе, джыр тууад джюрегимде,
Эжиу этиб Къобанны шоркъалары.

Къонакъ келсе, къут келеди арбазгъа, —
Деб бош айтхан болмаз бурун къарт таулу.
Къонакъ суйген шарты бла Кавказда
Мени халкъым болуб турад махтаулу.

Кёб болсунла джууугъубуз, шохубуз,
Ключюбюзге табылмаз кибик ёлче.
Къонакъ келсе, джарыкъ джанад отубуз,
Кюн тийгенча кёрюнеди хар кече.

Ашыкъ, ашыкъ, турама тансыкъ болуб,
Минги Тау да ксреди кёкден къучакъ,
Хар ёзеним терен насыбдан толуб,
Мен сакълайма сени, багъалы къонакъ!

1982

ТАУЛА МЕНИ САКЪЛАЙДЫЛА

Ёзенлеге эниб келе,
Шоркъа суула джырлайдыла.
Тансыкъ болуб, къучакъ кере,
Таула мени сакълайдыла.

Турадыла джолгъа къарай,
Отджагъамы сууутмайын,
Кюнню, айны, джылны санай,
Анам кибик, унутмайын.

Сау дуняда төре кибик,
Хар тюзлюкню джакълайдыла,
Тёппелери, кюнча, мийик,
Таула мени сакълайдыла.

Тёгедиле чомарт джарыкъ,
Кече таудан ёталмасам,
Къысадыла тубан башлыкъ,
Кёллерине джеталмасам.

Кече, кюн да къарауулда,—
Ала къачан джукълайдыла?
Хар шахарда, хар аулда
Таула мени сакълайдыла.

Джитиледен эннб келе,
Чучхур суула джырлайдыла.
Анам кибик, къучакъ кере,
Таула мени сакълайдыла.

Берлин — Прага — Варшава, 1967

«КЮН ТИЕДИ БАШХА ТЮРЛЮ»

Кюн тиеди башха тюрлю мени туугъан ауушумда,
Сейир джылыу эсленеди кёзлеримде, тауушумда.

Аны ючюн мийикледе сала болур къуш да уя,
Бери келиб къарагъанлай, кёрюнеди бютеу дуня.

Муху аууш, 1982

ШАМ ТЕБЕРДИ'

Хар кзуру да бек кзууаныб, ашыгыб
Келиученме узакъ джерледен бери,
Тураса да анам кибик чакъырыб,
Джан тамырым. сейирлик шам Теберди!

1982'

КЪУШ БЛА ТАУ

Къуш, джерде тууса да, учады кёкде,
Бир къанаты Айда, бири уа—Кюнде.

Тыялмайды аны не тубан, не булут,
Джюрегинде джашайды ёхтемлик, умут.

Къуш бёгекди бютюн, батырды тамам,
Къуш атамды мени, Минги Тау—анам.

1983

ЭМ АРИУ ДЖЫР

Сенден ариу джыр болурму дуняда,
Чокъуракъ суучукъла зынгырдагъан таууш:
Сен бар эсенг, керек тюлд алтын уя.
Тау башында мен туугъан Муху аууш.

Төппеледе джылтырайды кьар эм буз,
Башха болмай ана сютге ушагъан.
Юч булбул суу джырлайдыла тохтаусуз,
Бир-бирине тансыкъ болуб кьошулгъан.

Туугъан джерни кьара ташы, акъ кьары
Багъалыды сау дуняда алтындан.
Мен кетсем да тауладан узакъ джары,
Ала келиб турадыла ызымдан.

Кече сайын тюшлеримде кёрюнюб,
Чакъыргъанлай тургъандыла тауларым.
Киши джерде кьалыб кетсем мен ёлюб,
Анам джокъду, сарнасынла сууларым.

Сен бар эсенг, керек тюлд алтын уя,
Айгъа, Кюннге таянчакъ болгъан аууш.
Сенден ариу джыр джокъду сау дуняда,
Чокъуракъ суула зынгырдагъан таууш.

Муху аууш, 1981

КЪАРАЧАҢЫМ

Учадыла кенг кьанатлы кьушларым
Эртдегили таулу джуртну башында.
Тууадыла мийикледе джырларым,
Есенг кибик гюлле кьяя ташында.

Джырлайдыла, кюмюш кибик, чучхурла,
Кёк кюкюрейд, Тейри Къылыч бояуун
Чомарт тегед, къозгъалышыб булутла,
Къучакълайла Кавказымы ауушун.

Кичи джашы таулу сыбызгъычыны
Мен туугъанма этегинде къарланы,
Къуш уяча, къошунда джылкъычыны,
Къарны эмиб, сютюн кибик анамы.

Кюч береди сейирлик дарман хауа,
Чокъуракъ суу, гюл ийис, нызы чайыр.
Душманлагъа табынмагъан акъ таула,
Сыбызгъы бла атам сокъгъан таулу джыр...

Мен ол джырны, аджашдырмай ёзегин,
Сакъляялсам келлик тёлюлерине,
Мянги Тауну тюрсюнюню кесегин
Тюшюралсам китабны бетлерине,

Толур эди этиб тургъан муратым,
Окъуучуну джетер эдим кёлуне.
Болур эди джыр ёмюрлюк къанатым,
Толур эди борчум туугъан джериме.

Мен туугъанма Мухуну ауушунда,
Артыкълыкъны ызлары саудан къораб.
Чучхурланы сейирлик тауушунда
Эркинликни кюсю тийгенден сора.

Къарачайым, туугъан джерим, бауурум,
Кёб джерлеге алыб барды джазыуум.
Тансыкълыгъым, суймеклигим, къарыуум,—
Ёсюб турду сеннге джюрек джылыуум.

Унутмадым сенден узакъда, кенгде
Къушларынгы кёкде къанат тауушун.
Хар къуру да джашайды джюрегимде,
Анам кибик, мени туугъан ауушум.

Унутмадым джюрюген джолларымда
Джайлыкълада чыкъны джылтырагъанын,
Акълыкъларын къарланы тауларынгда,
Минги Тауну мени сакълаб тургъанын.

Кюннге, Айгъа тие тургъан къанатла,
Ёзен аууз — ачыкъ тургъан эшигим,
Къуш уяла, гелеу сыртла, кенг чатла,
Къарачайым, мени алтын бешигим!

1957

«КИШИ ДЖЕРИНИ БАЛЫНДАН...»

Киши джерини балындан
Татлыды Джуртуму тузу.
Киши джерини отундан
Джылыды джерими бузу.

Берлин, 1967

КЪАРЫЛГЪАЧ

Хар джыл сайын, кюз кетиб, къач
болгъанлай,
Мыдахланыб мийик кѣкге къарайды,
Чегет сары чапракъладан толгъанлай,
Къарылгъашчыкъ мыдах джырын
джырайды,

Джюрегими эритеди тауушу,
Туугъан джерден айырылыб тебрейди,
Тауларымы хар тѣппеси, ауушу,
Къанатлыны мугурлугъун эслейди,

Кюнден тюшген джилтинлеча, тамчыла
Къаялагъа, къаргъа, бузгъа тюшелле,
Сууукъ тубан бир кѣзуюде ачыла,
Хыны джелле уруб, тыйгъыч этелле.

Алай бла кѣз туурамдан ташайыб,
Къарылгъашчыкъ джылы джерге кетеди,
Мен къоркъама, къалыр да деб аджашыб,
Минги Тау да терен сагъыш этеди.

Етедиле кюнле, айла арадан,
Джазгъы аяз тереземи къагъады,
Къар кетгенлей тау сыртладан, таладан,
Эрик терек арбазымда чагъады.

Тансыкъ болуб къарылгъачны джырына,
Эртден сайын тереземи ачама.
Шаркъгъа айланыб къарайма мен аллына,
Тансыкъ кѣз бла булутланы чачама.

Туугъан джерни мукъладиси болгъанча,
Узакъладан бир таша кюч тартады.
Къанатлары кюнден къарыу алгъанча,
Къарылгъачым аджашмайын учады.

Келе эсе бу бурху джан тас болмай,
Къыбылама болурламы къанатла,
Аджашмайын, ол, кишиге джол сормай,
Тыялмайын аллын таула, тубанла,

Кюмюш Айдан, Кюнден, тау тѣппеледен
Таный болур ол келиучю джолларын,
Джыламугъу къачда тамгъан джерлеге
Тарта болур, ажымсыз, къанатлары,

Кѣзю джити, къулагъы сакъ къанатлы
Ийисинден ангылайд туугъан джерин,
Ата джуртум, къарылгъачхача, багъалы
Кѣрюнеди джеринги хар элиси.

Туугъан джерин кѣре болур тюшюнде
Узакъ тенгиз джагъалада къарылгъач,
Джазны бурну къаралгъанлай, тюнюнде
Учуб келед, джашилленсе джер, агъач,

Аджашдырмай туугъан джерни сыфатын,
Кѣб джуртланы юслери бла келеди,
Кѣкге байлаб турса да ол къанатын,
Насыб джулдуз хар къуру да джердеди.

1980

МИНГИ ТАУГЪА БАРАМА

Къыбыла джанынгдан суююб къарайма,
 Къалай ариуса, мийик эм таза!
 Баш умутум толгъанча, къууаныб атлайма,
 Сеннге, анамача, ышаныб, база!

Атам, анам джокъ эсе да, ёксюз
 Болгъанга санамайма мен кесими.
 Сени къатынга турсам, сёзсюз,
 Кесинге бураса бютеулей эсими.

Джулдузлада къайда сендеча джарыкъ,
 Бек сукъланыб къарайла башынгдан.
 Сеннге термилиб ёлген таулу джазыкъ
 Къалгъанды сын юлюшсюз ташынгдан.

Мени атам да ёлюб кетди кенгде,
 Кёзлери термиле къараб кёрюрге.
 Сенден багъалы джукъ джокъду джерде,
 Сени ючюн хазырма мен ёлюрге.

Анамы ёшюнюнеча, салама башымы
 Сени бу таза кёкюрегинге.
 Сюеме, суйгенча джангыз джашымы,
 Къор болайым, Минги Тауум, мен сеннге!

Сенсиз ётген джылларымы ызына
 Къайтарыгъа къаллай мадар табайым?
 Айтхан кирик хапарымы къызыма,
 Анамача, ич сёзюмю айтайым.

Сенсе мени кѣз джарыгъым, байлыгъым,
Ёмюрлюкде тауусулмай турлукъ хазнам.
Сенсе мени теренлигим, сайлыгъым,
Батмаз кюнюм, джарыкъ джулдузум, анам!

Минги Тау, 1981

САБИЙЛИГИМИ ТАЙЧЫГЪЫ

Гитче джашчыкъ тирмен ишлейди,
Къулакъ суучукъну шагъат сайлыгъы.
Тас болуб кетмей, энтда кишнейди
Сабийлигими къашха тайчыгъы.

Аны кишнеую кенгнге атады
Ауурлукъларын ётген джылланы,
Джюрек тёрюмде тынч джаратады
Излеб табалмай тургъан джырланы.

Муху аууш, 1980

ДЖЫР ДЖЮРЕКНИ ДЖАНДЫРАДЫ ДЖУЛДУЗУН

Къазауатда болгъан поэтке

Къанатлыча, заман учуб барады,
Кюн да, Ай да керелле къучакъларын.
Минги Таудан ёхтем Къобан саркъады,
Джулдузлача, джандырыб мынчакъларын.

Кёбден бери аркъан атыб келесе
Къуш заманны сен эмилик атына.
Къазауатны тюшлерингде кёресе,
Окъ тиеди джырынгы къанатына.

Алай а ол силкинеди, бойсунмай,
Мурдарлагъа табынмайла джырларынг.
Заман учад, турсала да онгсунмай
Айырылыб кетерге джаш джылларынг.

Къыркъ биринчи къанатларын къагъады,
Къаны тама элияны ичинде.
Джюрекде уа умут джулдуз джанады,
Келлик заман мамыр Джерни юсюнде.

Унут да къой, сен эсинге тюшюрме
Къазауатны джарасын, отун, бузун.
Къартлыкъ джюкню имбашынга кёлтюрме,
Джыр джюрекни джандырады джулдузун!

1983

ТУРНА ДЖОЛ

Сары чапыракъла шош сагъышларын
Меннге айтмайын джашырадыла.
Мийик кёкде учуб баргъан турна сафларын
Тау тёпеле джазыкъсыныб ашырадыла.

Туугъан джерден кыйынды айырылуу,
Аны ючюн къанатлыла джылайдыла.
Сыйынмайын джюреклеге терен

къайгырыу,

Турна кёзле, джулдузлача, къарайдыла,

Ючгюл тизгин кёкде этген тауушла
Джер шарына, сау аламгъа джетедиле,
Тыялмайын къар тёппеле, ауушла,
«Къыр-къур» эте, узакъ джары кетедиле.

Мен къарайма аланы ызларындан,
Учуб барад кёкде джыйын бёлюнмейин,
Ташаяды булутланы чардагъындан
Турна джолу, адам кёзге кёрюнмейин.

Туугъан джерден айырылыб тебресем,
Турна кибик, кычырама, тёзалмайын,
Минги Тауну кюмюш кезин эслесем,
Ата джуртдан айырылыб кеталмайын.

Бештау шахар, 1979

СЁЗ

Сёз окъду, къурч кылычды сёз,
Сёз гюлдю, кюн таякъды сёз.
Сёз джазды, булбул джырды сёз,
Сёз айды, джарыкъ джулдузду сёз.

Сёз джанды, къанатлыды сёз,
Сёз кёкдю, ётгюр къушду сёз.
Сёз кёзлеудю, тенгизди сёз.
Сёз отду, мийик тауду сёз.

1981

ТЕРЕЗЕЧИ ТЕНГИМЕ

Акзбайланы Шакъманнга

Минги Таудан салкъын аяз къагъады,
Джылы тылпыу уруб турад Эбзеден,
Гум бойнунда шаптал терек чагъады,
Сен къарайса дунягъа Терезеден,

Суу толкъуну сагъышынгы бёледи,
Мийикледен кёмюкдениб секире.
Къарылгъашчыкъ джырын джырлай келеди,
Туугъан джерге тансыкълыгъын билдире.

Къанатлыны ауазында тууады
Сейирлик джыр, тынгылайды тау ёзен,
Джарыкъ кюннге бетин бериб турады,
Кенг дунягъа сен къараучу Терезенг.

Кюн таякъла кюлте-кюлте тюшелле,
Джюрегинги кими къозгъай, кими өзе.
Бир-бири бла толкъунла сёлешелле,
Сейирсиниб тынгылайды Терезе.

Сени махтаб Каспийге Гум барлыкъды,
Быллай элде джашагъан сыйды бютюн,
Къалгъан джерден сени элинг джарыкъды,
Башха тюрюлю тиеди да мында кюн.

Джазгъы кюнде алгъыш эте барама
Гум бойнунда хар бир юйге, тийреге,
Сен дунягъа учунмайын къарама,
Джашай эсе джер юсюнде Терезе.

Терезе, 1982

АНАМЫ ЭСГЕРЕ ТУРАМА

Сен энтда, алгъынча, тюшюмде келдинг,
Кесинги унутуб, меннге къайгъыра.
Чачымы чал болуб тургъанын да кёрдюнг,
Исси джыламугъунгу менден джашыра.

Арадан оздула, ёмюрлеча, джылла,
Сенден айырылыу къыйын болду бютюн.
Къанатсыз къушлача, тууадыла джырла,
Тиеди мыдах джылытмагъан кюн.

О, джылытмагъан кюн, кёралмагъан кёз,
Мугур джарыгъын себелей баргъан ай,
Къайда табайым дуняда аллай сёз,
Айланырча сени юсюнгден джырлай.

Джокъду, анам, джюрек тыбырымда,
Сен кетгенли, ол алгъыннгы джылыу.
Юзюлген болурму къанатым тамырындан,
Къайдан табайым аны къайтарыр къарыу?

1973

САУ БОЛУБ ДУНИЯДА АНАМ

Сууум болса да къутургъан шоркъа,
Джазыу айырса да туугъан джеримден,
Тау къуш кирик, билмей эдим къоркъа
Къара тубандан, не хыны джелден.

Айым тутулуб къалса да кёкде,
Кюннге узалыб джетгенча къолум,
Мииги Тауум агъарыб джюрегимде,
Джарыкъ эди къуру да джолум.

Сууукъ боран улуй турса да ачы,
Къышхы кечени джулдузлары батыб,
Джылтырай турса да тауну къар чачы,
Джашил тангым келе эди атыб.

Кёрюне эди къуру да меннге
Татлы бал кирик джашауну тузу.
Ушай эди батмазлыкъ кюннге
Суймеклигими джарыкъ джулдузу.

Кёрюне эди оюлмайын турлукъ
Кибик джюрегими тауу, насыб къалам.
Сынамагъан эдим чыртда мугурлукъ,
Сау болуб дуняда огъурлу анам.

Бештау шахар, 1980

АТАМЫ СЫБЫЗГЪЫСЫ

Терек бачхалада булбул джырласа,
Ахыяны сыбызгъысы джырлайды, дейдиле,
Къая ёзенде суучукъ зынгырдаса,
Ахыяны сыбызгъысы къууанады, дейдиле,

Къарылгъач къанатлада апрель келсе,
Ахыяны сыбызгъысы джазны уятады, дейле,
Торгъай кёкден сейир тауушун тёксе,
Ахыяны сыбызгъысы джырлайды, дейдиле.

1982

ДЖЫЛҚЪЫЧЫ

Кёк кюкюресе, Минги Тау кишнейди. —
Деучен эди меннге джылкъычы атам. —
Тейри Къылычдан ол кёпюр ишлейди,
Джулдузлагъа миниб кетерча адам.

Атамы айтханы эсиме тюшеди,
Бийчесында кёк кюкюресе ачы.
Атла бла таулары халисин биледи
Кимден да иги таулу джылкычы.

Энтда, алгынча, таулу джаш кютеди
Атам кютюучю джуртлада джылкысын,
Минги Тау минг кере мийикде кишнейди.
Тейри Кылычдан толуду Бийчесын.

Таулагъа къараб, къууанчдан толама,
Къанат керген заманда джап-джашил
джайла.

Минги Таугъа атамдан хапар сорама.
Тынгылайла джулдуз къашхалы тайла,

Ат эркишини къанаты болганды,
Юйюне санаб тургъанла джамчысын,
Ата джурту гокка хансан толганды,
Тейри Кылычха ушайды Бийчесын.

Минги Тауну къатында отлайды
Джылкы, ариу кишнейдиле атла,
Атамы ызын Бийчесын сакълайды,
Кечелени джарыкъ этедиле отла.

Бийчесын, 1982

«ИССИ ДА БОЛДУ, СУУУКЪ ДА БОЛДУ...»

Исси да болду, сууукъ да болду,
Насыб сууунг болмады сай,

Этген муратынг бютеулей толду,
Батмаз джулдузум Къарачай,

Кёб ёмюрлени джангызлай турдунг,
Кёкде баргъанча мутхуз Ай,
Ленин джолунгу насыбха бурду,
Батмазлыкъ кюнюм Къарачай!..

1958

ДЖАШИЛ ДЖАНГУР

Акъсыл булутла, айлана туруб,
Тюшюб тебрейле алаша.
Мийик кёкледe, элия уруб,
Тууады джазгы тамаша.

Турна кёздеде уллуду насыб,
Булутла болсала да кьонгур.
Джашил тубанла тауланы басыб,
Джауады джап-джашил джангур.

Джашлыкъ, суймеклик тас болмаз
юнюн,

Атлайма джашил джангурда.
Хар тамчысыны сезерча кюнюн,
Сезим кьонгурау, зынгырда!

Бийчесын, 1980

ЧЫКЪ

Акъ тауну башында атады
Къызыл танг, къанатларын кериб.
Джашил ханса, къара ташда джатады
Чыкъ, дуняны тап-таза этиб.

Хар тамчысы сабий джыламукъча,
Анамы сютюча кёрюнеди манга.
Огъурлулукъ эм ашхылыкъ урлукъча,
Табигъатны тазалаб чыгъады тангнга.

Кёк хауадан кюн ышарыб къарайды,
Джер тансыкъ болуб сакълайды аны.
Хар чыкъ тамчы, джулдузча, джылтырайды,
Болгъан кибик джюреги, джаны.

Чыкъ тюшген заманда булбулла
джырлайла,
Дуняда ёлюм бары къалады унутулуб.
Батыб баргъан джулдузла да джылайла,
Джарыкълары джерге тамады, чыкъ болуб.

1980

ДЖАЗ КЮН ДЖАЗЫЛГЪАН

Баллада

Джазгъы джангур тереземи къагъады,
Шаптал терек, къурмач кибик, чагъады.

Заман тангига джууукълашыб келеди,
Джашил чыпчыкъ балладама киреди.

Джангур тохтаб, булут сюрюу къчадаы,
Кюн, ышарыб, алтын кёзюн ачады.

Салкъын аяз кырдыкланы сылайды,
Джюрегимде джашил чыпчыкъ джырлайды.

1980

МИНГИ ТАУ МАШУКЪДАН

Джер шыкъыртсыз джукълайды,
Кюмюш чыкъда терек, ханс.
Минги Тауну сакълайды
Танг алада кёксюл чарс.

Ехтемлениб къарайды,
Шаркъгъа айланыб джаягъы.
Тёппесниде ойнайды
Кюнню алтын таягъы.

Сора кетиб тебрейди
Башындан кёк къарангы.
Чарс да шош тютюнлейди,
Дуния туугъанча джангы.

Сагъышларын этеди,
Манга туурад къарамы.
Джырларыма киреди,
Сыфатыча анамы.

Бештау шахар, 1979

КЪУШ УЯСЫН, АДАМ ТУУГЪАН ДУНИЯСЫН

Мен джашил джайны сейир кюнюнде
Туугъанма Муху ауушда.
Анам айтханды къая юсюнде
Белляу джыр шоркъа тауушда.

Къушну баласы негерим болуб,
Етгенле сабий кюнлерим,
Дух ийис этген хауаны солуб
Чагъа эдиле гюллерим.

Аны ючюндю къушну баласын
Кёб кере айтыб тургъаным,
Туугъан джерими бузун, къаясын
Назму тизгиннге бургъаным.

Алай а ала къалай кирсинле
Азатлыкъларын тас этиб,
Ехтем мийикден къалай тюшсюнле,
Уяларындан эниште кетиб.

Къуш туралырма назму тузакъда
Кёкде тау башла бола тургъанлай.
Кесим сынадым таудан узакъда
Тансыкълыгымы санга, Къарачай!

Берлин-Прага, 1967

МЕН ТУУГЪАНМА ДЖАМАГЪАТ ЭЛДЕ

*Велик, богат аул Джемат
М. Лермонтов*

Аккъъанат таула мийик кёкге учхан,
Джулдузла гюл ийс этген джерде,
Кюн ёхтем джитиле бла къучакълашхан
Мен туугъанма Джамагъат элде.

Бёгек къушлары тауушлары чыкъгъан,
Кюмюш шоркъала джырлагъан мийикде,
Тара суулары дунягъа айтылгъан
Мен туугъанма Джамагъат элде.

Джамчысы бла Лермонтов кече къалгъан,
Джюреги учунуб, Акъ-Чат тийреде,
Бурун Хаджи-Абрек джашагъан
Мен туугъанма Джамагъат элде

Пятигорск, 1980

АУРУГЪАН ЗАМАНДА

Тимур бла Мадинагъа

Эки чыпчыкъ балачыкъча, экигиз
Къысылгъансыз къойнума мыдах кече.
Ышармайды джюрегигиз, эсигиз
Бир сагъышдан башха сагъыша кёче.

Джукъу кирирге унамайд кёзюгюзге,
Терен бушуу ишлейд къара удсын,
Сынатмасын джазыу сиз экигизге
Мен сынагъан ёксюзлюкню дуниясын.

1980

ОПЕРАЦИЯ

Баллада

Тогъуз джыл болуб келсе да
Анам джатханлы къабырда,
Джылайды мени ючюн, ёлсе да,
Ол сау тургъанча къатымда.

Анамы кёзлери, ауазы да
Къайдан чыкъдыла былайгъа?
Келгенди атам джазыкъ да,
Чыдаялмайын ачы джылаугъа.

Терезе аладан айырады,
Джеталмайма мен узалыб.
Операция кызыу барады,
Эки кёзюм терезеге кыатыб.

Татлы таууш шошуракъ чыгъады,
Сериуюн болгъанды сарын.
Исси джыламу къ кёзюмден тамады
Орун джабыугъа акъырын.

Чыдайма, тёземе, джатама,
Хирург тигеди джарамы.
Анга джюрекден сау бол айтама
Кёргюзгени ючюн ёлген анамы.

1980

КЪАРЫЛГЪАШЧЫКЪЛАРЫМ

(Больницадан чыкыгъанлай)

Тимур бла Мадинагъа

Джаз башында туугъан джерге кыайтыб,
Къарылгъачла джюююлдегенча, алай
Джюююлдейсиз, бюгюн огъур танг атыб,
Тансыкъ болуб, эки кёзюме кыарай.

Ууахтыны тюшмедим аркъанына,
Юзюлмеди насыбымы сынджыры.
Къор болайым врачны къолларына,
Джукъланмады юйюбюзню тыбыры.

Экигиз да къучакълайсыз бойнумдан,
Ышарасыз, кюлесиз, къууанч этиб.
Джююлдейсиз экигиз да къойнумда,
Къарылгъачла, муратыгъызгъа джетиб.

Къарачай шахар, 1980

ДЖАЛГЪАН ТЕНГ

Келиб байрам кюнюмде
Къатымы сакълаб турдунг,
Мени джарсыу кюнюмде
Атымы да унутдунг.

Кюн тийгенлей, кёлекке
Айланады биргенге,
Булут чабханлай кюннге,
Къачыб кетеди кенгиге.

1980

МАРА ЁЗЕН

Къочхарланы Аскербийге

Уянг орналгъанды, тыбырынг турады
Бурун мараучула джашагъан элде.
Къайда болсанг да, джюрегинг урады
Бешик джырынг джукъланмагъан джерде.

Къайда болсанг да, кёзюнге кёрюнеди
Озгъан сабийлигинг Къозу Джюнде,
Ауур сагъышынг насыбха бёленеди,
Дадым Къаядан къарагъан кюнде.

Къаяны тешиб, боркъулдаб саркъады
Матайны таза къара суучугъу.
Айырылыргъа адам къоркъады
Джашагъан джерден тенги, джууугъу.

Мара суучугъунг алтын джагъалыды,
Джырлайды сеннге кюмюш толкъуну.
Ана сютюнгча, ол багъалыды,
Джарытыб турады джашау джолунгу.

Хызыр Халимат бла бирге ойнаучанед,
Нёгер бола эдинг сен да алагъа,
Агъач чана бла къыш учуучанед
Айрыдан юйле тургъан талагъа.

Чынгыл къаядан суула саркъгъанча,
Бир-бирин къуууб кетдиле джылла.
Тау къушну эки къанаты сынганча,
Сабий тенглеринг джокъдула, джыла!

Къара суучукъгъа келиб къабланаса,
Джан дарман кибик хар бир тогъуму.
Аны къатында кебге табынаса
Мауле бюгючю арба тохунун.

Кёклени тюбюнде шыкъыртсыз турады
Атангы къабыры сыртлыкъдан тёбен.

Къайда болсанг да, джюрегингде урады
Сен тууб ёсген сейирлик ёзен.

1982

ТЛУ ТЁППЕЛЕ БЛА ЭНЧИ

*Альпинист Магомедланы
Хаджи-Муратха*

Къанаты кюннге тие турса да,
Кёкню къуш кёреди тюшонде,
Ыранчы кеси тюзде болса да,
Деу джюреги тебеди мийикде,

Къуш тауланы тилин ангылайды,
Къушну тилин а — ыранчы,
Джел сызгырса да, таш тынгылайды,
Уллу болса да аны къоранчы,

Аны къанаты бара эсе да
Ташайыб къара булутха,
Ёрлеялмайын тура эсе да
Таянад ашхы умутха.

Джолу, халыча, терк юзюледи,
Ингирге, тангнга деричи,
Джарсыу, къууанч да бирге этеди,
Ол тау тёппеле бла энчи.

Кёкге юрсинген кыуш тураламыд
Дунняда мийик тауласыз,
Кёксюз кыанатлы тохтаяламыд,
Ёсалмагъанча терек тамырсыз.

Минги Тау кёкден бёгек кыарайды,
Ай джарыкк кече кыагъады джелчик,
Мамыр шошлукъну кеси сакълайды
Тау тёппеле бла мийикде энчи.

Кюрт юзюлгенни эсге тюшюреди,
Бушуу келтирген уруш кюнлени,
Джигитлени дайым эсге тюшюреди
Тёппелеринде тау джитилени.

Хорламны кюнюне таулада тюбейди,
Терен джарсыйды, обелискледе
Урушну ызын голу эслейди,
Келиб кыараса тау мийикледен.

Таууш этелле, тоб агылгъанча,
Исси кюнледе бузла джарылыб,
Тау кыушла мийикде талашханча,
Кёк кюкюрейди, булутла кыаралыб,

Эм алгъа ыранчы эслеученди
Кюнню дуниядан батханын,
Эм алгъы бурун ол кёрюученди
Тангны кызарыб атханын.

Аллына чыгъыб тау сюследи,
Болгъанча кёкден келечи,

Къуш кибик, ол да джашай биледи
Тау тѣппелери бла энчи.

Клухор аууш. 1976

КИШИ ДЖЕРНИ МУТХУЗ ДЖУЛДУЗУ

Мыдах болуб ётед кюнюм, ыйыгъым,
Киши джерде шош джюзеди къайыгъым.

Башха тюрлю чыгъад джюрек ауазым,
Тюшлеримде кѣрюнеди Кавказым.

Чакъырады кече, кюн да бир таууш,
Сакълайды деб Минги Тау, Муху аууш.

Бютюн къарад киши джолну узуну,
Мугур джанад киши кѣкню джулдузу.

Джуртум бла бирди джюрек тамырым,
Киши джерде ышармайд мени джырым.

Эльба, 1967

ЛЕЗГИНКА

Сѣлеше эдиле къобуз да, харс да,
Къууана эдиле чапыракъла, хапс да,

Башланмагъан эди къазауат алкъын,
Сынамагъан эдинг къыйынлыкъ, халкъым,

Тебсей эдим терк, къанатлы учханча,
Емюрлюкге дери джашаргъа туугъанча.

Кёрюнеед «Лезгинка» мени бла турлукъча,
Елгеннге джан салгъан эртдегили таурухча.

Сабийлик зауукъ, аламатед, тебсеем,
Терк уллу болургъа ашыгъыб кюсеем,

Сабийлик, джашлыкъ узайыб кетселе да,
Тебсейме, адамла бек айыб этселе да,

«Лезгинка», «Лезгинка», сен къанат къагъаса,
Къарт болуб барсам да, тебсерге
чакъыраса!

1980

ДЖАШ ПОЭТГЕ

Уллу кёллю болма, тилейме, джаш поэт,
Уллу сёлешме да, уллу къаб, дейди халкъ.
Джангыз атлам джол болалмаз, сагъыш эт,
Гугурук джангылгъанлыкъгъа, джарымайд шаркъ.

Санга дери да тийиб тургъандыла кюнле,
Джерни джарытыб тургъандыла кёб джулдузла.
Санга дери да чагъыб тургъандыла гюлле,
Сюйген, суюлген да этгендиле кызыла.

Санга дери да айтылганла кьанатлы сёзле,
Джырланыб тургъандыла ёлмезлик джырла.
Санга дери да болгъандыла кёре билген кёзле,
Джудузунг бар эсе, кьоркъма, джандырырла
джылла.

Кёргенме, тенгизге джеталмазлыкь суучукьда
Уллуду ашыгыу, чёрчек таууш тикде.
Минги Тау а сюелиб турады тауушсуз
шошлукьда,
Тёппелери джылтырай булутладан мийикде.

1982

«СЕН ТАЛ ТЮЛСЕ, ЭМЕНСЕ...»

Абайханланы Насугъа

Сен тал тюлсе, эменсе,
Бюгюлмей турган джелде.
Къайыкь тюлсе, кемесе,
Джюзюб барган тенгизде.

Тюлкю тюлсе, сен бууса,
Кюнню кёлтюрюб турган.
Мырды тюл, кёзлеу сууса,
Дауур этмей джырлаган.

1980

* * *

Булутла кийиб къара джамчыларын,
Кёк кюкюрейди, тайчыкъ юркеди,
Таякъ джангур кююш тамчыларын
Гокка ханслы сыртха бюркеди.

Тикле тыялмай, чёрчек ырхычыкъла,
Ёзен таба атылыб баралла.
Гюлле, болсала да назик, бурхучукъла,
Джангур тохтаб, ёрге къобалла.

1982

* * *

Таулада туугъан эмилик шоркъа,
Сени ауазында—джерими хазналары.
Ёмюрю билмейсе къартлыкъдан къоркъа,
Асыры ариудан джырлагъан джырларынг.

1970

БУЗЛАТЫБ ЧЫНЫКЪДЫРЫУ

Фельетон

Мени джаз деб, бу фельетон тилейди
Сау юч джыллы, мен джазаргъа унамай.
Хар кемчилик тамырланыб тебрейди,
Къалыб кетсе, туюб бла къорамай.

Ашхы умутха кенг къанатла битгенча,
Тыя эди, турмасам да кёралмай.
Ючюнчюсю картинчиси дегенча,
Къалам алдым, мындан ары тёзалмай.

Сууукъ кече ит эшикде кьансыды,
Юйледе да болум кьолай туююлду.
Джылыу болмай кёб сахарчы джарсыды,
Чычханига ёлюм, кишдикге уа кюлкюдю.

Тулукъ тон бла кьулакълы бёрк киеди
Кьарт ауругъан кече сайын, чыдамай...
Быргыла бла сууукъ сууну иеди
Котельная, кесин да джылыталмай.

Кьыш чилледе, боран улуй турса да,
Бёлек кюнню джылыу кьуруб барады.
Аман тюшню ким нгиге бурса да,
Ол тюрленмей биягъынлай кьалады.

Кюндюз болса, хар ким юйден кьачады,
Эшнк аллы фатарладан джылыд да.
Кьачалмагъан терезесин ачады,
Юйню ичи эшикден да хыныд да.

Ауругъаннга сууукъ ауруу кьошады,
Кесеклеге чомарт орун береди.
Кьарыусузну онгун алыб бошайды,
Кючю болгъан алкьын чыдайд, тёзеди.

Телефон бла ненча адам сорады:
— Джамагъатха бу не тукьум азабды?
Чыныкьдырыу бузлатыбмы болады?
Бу не сейирд, бу не тукьум хыйсабды?

Айта-айта тил джауубуз кьюруйду,
Бу бөлүмнү тюзегирге излейбиз.
Арбазлада боран ачы улуйду,
Кече, кюн да джаз джылыуну кюсейбиз.

Бир кюн сорсанг, табылмайды отлукъ да,
Экинчи кюн — суу да бузлаб кьалгъанды.
Быллай дыккы болмайд алтын кьорлукъ да,
Сызтауланы асламысы джалгъанды.

Къарачай шахар, 1979

ИНГИРГИ БИИЧЕСЫН

Кюн батса да, ызы кызарады,
Кёкню сейир гюлге ушатыб.
Минги Тауум бёгек агъарады,
Къараууз булут башлыгъын атыб.

Чыммакъ кьардан джарыкъ тёгюледи,
Ашхам болуб турса да эртде,
Тейри джарыкъ джолча кёрюнеди
Малчы кьошдан толу тегерекде.

Бир акъ тубанчыкъ рахат кьалкыйды
Къарангы басыб тургъан ёзенде.
Мында джашагъан махтауду, сыйды —
Табигъат хазна биргенде.

Оба Сыртында тайчыкъ кишнейди,
Чакъырад отлай баргъан анасын.
Кече да, кюн да талмай ишлейди
Малчыны джурту Бийчесын.

Тюз Минги Таугъа шашмай ушайла
Тохтамишледе эгиз тѣбеле,
Малчы шохларым мени сакълайла.
Къошкъулакъ. ашыкъ, джѣбеле.

Мында хар джулдуз джарыкъды, айча,
Кишиген тайчыкъ табды анасын,
Мен насыблыма, аналы тайча,
Сенде къуру да, Бийчесын!

Бийчесын, 1982

ЕМЮРЮМЮ АУУШУНДАН КЪАРАЙМА

Джашау сынджырымдан юзюлген

джыллагъа

Назму джаза, сагъын эте джашайма.
Келлик кюннге, энд тууарыкъ джырлагъа
Емюрюмю ауушундан къарайма.
Аз туююдю, билеме, ёмюр джарым,
Ич сёзюмю ачыкъ айтсам сюеме:
Адамлагъа джарадымы деб джырым,
Кече, кюн да къайгъырама, кюеме.
Назмуларынг белгилидиле кеннге,

Дейле кёбле, китабларынг мунча, анча,
Алай а энтда кёрюнюб турад меннге
Биринчи кере бюгюн джазыб башлагъанча.
Энди ангылайма, кыйынды мен
сайлагъан джол,
Аны ючюн болур, арыйма, терлейме.
Бирле меннге, бирлеге да мен узата къол,
Тынч тюл эсе да, хаман тырнакълаб
ёрлейме.

Джангыз ёрлеуде, кюрешдеди насыб,
Аягъа баралсам деб, тохтаусуз атлайма.
Джылланы ауурлугъу сыртымдан басыб
Тура эсе да, атар тангнга джырлайма.
Тау тёппеге чыгъама деб, дупшургъа
джетдим.

Алда — ишле кёб, заман а азды.
Адамла, сизге тюбегеним ючюн бюсюреу этдим
Къадаргъа, сизни бла кышым да джазды.
Ким биледи бизге не буюрулуб тургъанын,
Энтда сюеме сизни бла ишлерге,
джашаргъа да.

Ашхамда кёреме тууарыкъ тангны
кызыл къанатын,
Аны юсюнден джазыллыкъ джангы
джырымы да.

Джашау сынджырымдан юзюлген
джыллагъа

Назму джаза, сагъыш эте джашайма.
Келлик кюннге, энд тууарыкъ джырлагъа
Ёмюрюмю ауушундан къарайма,

СУКЪЛАНЫУ

ДЖЫЙЫРМАНЧЫ ЁМЮР

Джерде джаратылыб, кёкге учабыз,
Айда кече кьалыб, Кюннге барабыз.

Ёлюм кёрюнеди болгъанча джалгъан,
Атабыз бютеу аламгъа аркъан.

Сейирликден толу джыйырманчы ёмюрню
Кёб болду урушу, кюлю, кёмюрю.

Башха ёмюрлеге ушамайды ол.
Джулдузлагъа алыб барады джол.

Учабыз ёмюрню кьурч къанатында —
Иннетибиз тюзлюк, — эркинлик байрагъында.

Москва, 1983

ДЖУЛДУЗЛА

Кече сайын башыбызда джылтырай,
Джукъланыргъа унамайсыз узакъда,
Адамлача, биле болурсуз джылай
Тюзлюк ючюн ёлгенлеге тузакъда.

Барды сизде бир сейир кюч, тамаша,
Булутлагъа бугъунасыз, уялыб.
Бир кёзюуде кёрюнесиз алаша,
Къолум бла джетер кибик узалыб.

Къанат бериб, учундуруб, адамны
Чакъыргъанлай турасыз кесигизге.
Джукъланмайын джарытасыз аламны,
Биз джетебиз, сиз джеталмайсыз бизге.

Джюрекдени сагъышын, булутларын
Къоратыргъа болушасыз джылтырай.
Адам улу аны ючюн умутларын
Сизни бла турады байлагъанлай.

Бештау шахар, 1979

СУКЪЛАНЫУ

Табигъат бизге береди эркин
Кюннге, Айгъа да ёрлерге къарыу.
Атлай эсек да дуняда джертин,
Джашайды бизде кёкге сукъланыу.

Бештау шахар, 1980

ОЗАДЫЛА ДЖЫЛЛА

Энтда озду ёмюрню бир джылы,
Энтда къарайма алгъа, ызыма да.
Энтда тууады джюрегими джыры.
Алгъыш айта джашыма, къызыма да.

Барады хар джыл къайытмаздан кетиб,
Заманны джюрюшю уа бизни бла къалады.
Энтда учду бир джыл, мени мыдах этиб,
Тауусулмазлыкъ заман саркъыб барады.

Мен да джазама назму тизгинле,
Джашар ёмюрлери къысха болса да.
Билмейме, окъуймудула аланы мингле,
Бошуракъ заманчыкъ табылыб къалса да.

Хар джангы джылгъа тюбесем, бу сагъыш
Мени кесне буруб къоюучанды.
Этеме джашаугъа джангыдан алгъыш,
Озгъан джыл ингирди, келе тургъан тангды.

Энтда бир джыл кетди кёз туурабыздан,
Бир тогъайгъа къысхарды ёмюр
сынджыр да.

Биз, тайышыб барсакъ да джашауубуздан,
Джангы джылгъа этебиз алгъыш да,
джыр да.

1981

ЧЫПЧЫКЪ БЛА СЕЛЕШНУ

Бир джырлайса, бир джылайса,

чыпчыкъчыкъ,

Тенгди сени къууанчынг бла джарсыуунг.

Къачда джыламукъла, джаз башында чыкъ

Тамады кёзюнгден, къыйынды джазыуунг.

Джер этекден къайытыб сен ызынга

Келиученсе юй шорбатда уянга.

Тансыкъ болуб турама ауазынга,

Къучакъ кериб джырдан толу дунягъа.

Сени кёрсем, тюшюученди эснме

Къазауатны заманындан бир затчыкъ.

Келе эди тансыкъ болуб элиме

Тенгизлени джагъасындан чыпчыкъчыкъ.

Алай а ол билмей эди уясын

Къанлы мурдар ойгъанын тобдан атыб.

Андан бери къанатлыны баласы

Джылагъанча кёрюнеди таралыб.

Мамырлыкъны кюню Джерни юсюнде

Бар эсе да, джюрекледен тынчлыкъ джокъ.

Кече джукълаб кёрюученме тюшюмде:

Экибизге учуб келед душман окъ.

1982

КИТАБ

Китаб кюндю, кенг дунияны джарытхан,
Джюрсклени тыбырларын джылытхан.

Джукъланмагъан чыракъ кибик, джарытыб,
Джаз башында сейирлик тангча атыб,

Джюреклеге киреди ёмюрлюкге,
Къанат бериб, чакъырад мийикликге.

Ашхы умут, аны бла байланыб,
Туруучанды кече, кюн да айланыб.

Аулайдыла ала чексиз дунияны,
Чыпчыкъ джыр бла джылытханча уяны,

Джылытады илхамымы тыбырын,
Джюрегими учундурады джырын.

Китаб кюндю, кенг дунияны джарытхан,
Джюреклени отджагъасын джылытхан!

1980

* * *

Терсликни кёрюб, эслемегенча, джанлай
эсенг,

Аманлыкъгъа байлаб башлайса эсинги.

Башха адамны бир кере алдай эсенг,

Эки кере алдайса кеси кесинги.

1982

* * *

Сабыр эт, сабыр эт, ашыкъма, тохтай тур,
Биреуге урушурга чабыб баргъан джаш.
Чёрчек суу тенгизге джетгинчи къурур,
Тауда къалад аны ашыкъдыргъан таш.

Минги Тау, 1981

* * *

Къазма биреуге уру, тюшерсе кесинг:
Джазыуну чархы келедн бурулуб.
Джюрегинг сезсин, эслесин эсинг,
Тюзлюкню мылтыгы турады къурулуб.

Берлин, 1967

* * *

Кёбден кёб биле баргъаным сайын
Мен тюшонеме, ойлаша.
Сейирсинеме, билим таууму
Болгъанын эслеб алаша.

1980

* * *

Бир сомну аяма, болмазса джарлы, бай да,
Инджилген санга узата эсе кьолун.
Кёзюу келиучендиле дуняда кьып,
джай да,
Тубан басмасын чомартлыкьны джолун.

Варшава, 1967

* * *

Тууарланы кёрюб, тууарча ёкюрме,
Къайда да адам кьалсын адамлай.
Суу ичиб бошасанг, кёзлеуге тюркюрме,
Ол кёзча, джулдузча, турсун тазалай.

Карловы Вары, 1967

* * *

Джыр кёзлеуём гитчеди, сайды,
Шууулдагъаны да эштилмейди кенгиге.
Джюрегимде умутум теренди, байды.
Ол кьанат кереди джулдузлагъа, кюннге.

1980

* * *

Бир шайын ёнгюч ала эсе биреу,
Къызгъанчны кёзюне кирмейди джукъу.
Адамлыгъы ауса, излемейди тиреу,
Къорамагъанлай къала эсе джугъу.

Веймар, 1967

* * *

Орналгъанча сокъур капекде къууанч,
Тургъанча дуня насыбдан толуб,
Кеси кесинден да аяйды къызгъанч,
Эки къолу къалтыраргъа юренчек болуб.

1980

* * *

Джашлыкъдан жангылдынг, кюесе,
джанаса:
Биреуге ышарыб, болдунг сен кюлкюлюк.
Кесингден телиге башханы санайса,
Керек тюлд адамгъа хыйлалыкъ,
ТЮЛКЮЛЮК.

1980

* * *

Бир кере джангылгъанны ким да кечеди,
Кеч, джаным, кеч, шайтанынга таш такъ.
Дженгиллик, джукъгъан аурууча, кечеди,
Дженгилге туюл, сабыргъа бол артмакъ.

1973

* * *

Джыр сабаныма джулдуз урлукъ атыб
Битдиралсам, толур ашхы умутум.
Фахмуну киши алалмайд сатыб,
Джыр къанат береди урунуу, джуртум.

Москва, 1970

* * *

Ёмюр узунду, джангы башласанг,
Алада тургъан заманда — джылла.
Ёмюр къысхады, ётюб къарасанг,
Поэт, ашыкъ да, джырынгы джырла.

Алма-Ата, 1975

* * *

Адамны ёмюрю кысхады бютюн,
Чомарт болса да джаратхан табигъат.
Кетмез ючюннге бошнагъа бир кюн,
Ишлерге керекди, къурулгъанча сагъат

1982

* * *

Къычырма, тууайлама, эсириб,
Алайсыз да сайды акъылынг, теренлигинг.
Демлешме, сёлешме кишиге джекириб,
Къулакъ отсуз да джетеди ёртенлигинг.

1980

* * *

Ётюрюкчю бла ичгичи нёгеринг болмасын,
Кесин сыйламагъан санга да сый бермез.
Мурдарны дуняда мураты толмасын,
Аман адам кишиге нгилик излемез.

1980

КЕГЮМЮ ДЖУЛДУЗЛАРЫ

РОССИЯ

Россия, — булбул джырлы джурт,
Тюзлюкню кызыл байрагъы,
Башында джокъду булут.
Шохлукъну джукъланмаз чырагъы.

Россия, уллуса, чексиз,
Халалса, чомартса бютюн,
Тиерик да болмазед сенсиз
Дунияны джарытыб тургъан Кюн.

Россия — насыб джулдуз, гюл,
Алтыдан бири Джерибизни.
Россия, — ёге ана тюл, —
Табхан анабызса бизни.

1970

СЕНИ БЛА СЕЛЕШЕМЕ, РОССИЯ!

Нарат, къайын тереклеринги тилинде
Сени бла селешеме, Россия!

Джазгы булбулларынгы тилинде
Сени юсюнгден джырлайма, Россия!

Кёкде кёрюб турна тизгинлерин,
Сени тансыкълайма, Россия!
Къанкъазланы уллу кертилигин
Джюрегимде санга сакълайма, Россия!

1971

МАШУКЪ ТАУНУ ЭТЕГИНДЕ АТЫШУ

Баллада

Лермонтовну ёлген джерине келсем,
Джангырады терен джарам джюрегимде.
Таш къушланы мугурлукъларын кёрсем,
Мен джылайма Машукъ тауну этегинде.

Кёзлериме кёрюнеди атышу:
Джайгы кюнде къап-къаралгъан булутла,
Теренлиги тенгиз кибик къайгырыу,
Ахыр кере джырчы этген умутла.

Ингирала экеуленни сюслиб,
Мен кёреме къаричыланыб тургъанларын,
Онбеш атлам араларын юлешиб,
Герохланы бир-бирине бургъанларын.

Бештау таба бурулса да къарамы,
Сагъышлыды, эслеялмайд кёзю джукъ.
Джюкъду тенги, бир иннетли адамы,
Таянчагъы джангыз кесиди Машукъ.

Тас этмеди ийнамын анхылыкъгъа,
Душманында билсе да аны джогъун.
Джюрек тартыб толу огъурлулукъгъа,
Кёкге атды къанлыгъа тиер огъун.

Алай анга тыйыншылы батыр джууаб
Эталмады тар джюрекли мурдары,
Агды эрлай, тюз кёкюрегин мараб,
Джаратыла тургъан заманда джыры.

Кёк да, джер да, титирешиб, къымылдаб,
Къап-къаралыб, къозгъалдыла булутла.
Сарнадыла таула, джелле, шуулдаб,
Юзюлдюле къанатланган умутла.

Аякъ бла къуйгъанча, тегерекден
Таякъ джангур джауад, къая дюнгордеб.
Джыламукъла тамгъанча къуш кёзледен,
Кёк сарнайды, элия от кюкюреб.

Ахыр сёзюн айталмай джюрегинде
Кьалды джырчы, тауларымы ийнакьлаб,
Ашхам бола Машукъ тауну тубюнде,
Анасыча, кьара джамчы кьучакьлаб.

Эридиле ёмюрлюк кьарла, бузла,
Ырхы суула сарнадыла тикледе.
Джырчы кеси сёлешдирген джулдузла,
Тилсиз болуб, бугьундула кёкледде.

Лермонтовну ёлген джерине келсем,
Джангырады терен джарам джюрегимде.
Таш кьушланы мугурлукьларын кёрсем,
Мен джылайма Машукъ тауну этегинде.

Бештау шахар, 1980

ЛЕРМОНТОВНУ ЮЙЧЮГЮ

Наталья Капиевагъа:

Кьызыу барады дунпяда кьазауат,
Кьан тёгюледи эркинлик ючюн.
Джыр хазнасына джетмезча зарауат,
Сакьлайдыла адамла назмучуну юйюн.

Узакъ тау элден, кьара кийиниб,
Келеди джаяулай, таягьына таяна,
Лермонтовну юйчюгюне ийилиб
Баш уругъа джашы ёлген бир ана.

Кьолунда гокка ханс, кёзюнде джыламукъ,
Тамадыла джерге исси тамчыла.
Мыдах кьарайдыла Бештау бла Машукъ,
Юслерине кийиб кьара джамчыла.

Джангыз джашы урушда ёлгенинде,
Хурджунунда табылгъанд окъ тешген
китаб,

Поэтни аты ананы джюрегинде
Ёмюрлюкге дери турлукъду джашаб.

Андан бери, бир макъамны мурулдай,
Келиученди, кьара кийиб юсюне,
Джашы ёлген кюнде ана джаяулай
Табыныргъа Лермонтовну юйюне.

Бештау шахар, 1979

ЭОЛНУ АРФАСЫ

Баллада

Чууакъ кёкде салкъын аяз урады,
Мийикде джана турады джулдуз.
Машукъну тёппеси кёзюме туурады,
Джеллени «аллахы» согъады кьобуз.

Къачны кийими алтынды, окъады,
Кёкледе джулдузла сукъланалла анга.
Сейирлик макъамны таралтыб согъады
Джеллени «аллахы», джолугъады тангнга.

Минги Тау мийикде тынгылаб турады,
Машукъдан аууб барады джулдуз.
Хансда чыкъ тамчы, от кибик, джанады,
Джеллени «аллахы» согъады къобуз.

Дуння кёрюнеди сиймеклик тюшча,
Джанады джюрекде джукъланмаз отубуз.
Джокъду кюч, бир къаруу, бу джырны
кючюча,
Джеллени «аллахы» согъады къобуз.

Къаяны башында, кёрме, джетерчад,
Джазгъы кюн таякъгъа узалса къолубуз.
Джюрекни джарасын терк сау этерчад
Джеллени «аллахы» таралтхан бу къобуз.

Бештау шахар, 1966

ДЖАНГЫЗ КЪАБЫР

А. В. Пастуховну эсгере

Баллада

Джюрегим терен сагъышха бёленеди,
Эртденниг джелчикле шыбырдайла сабыр.
Булутланы тюблеринде кёрюнеди
Машукъ тауну тёппесинде бир къабыр.

---

* Э о л — грек мифологияда джеллени аллахы.

Джауумла джауадыла, джелле тарайла,
Къарла тюшедиле, тиедиле кюнле.
Мийик кёкледен джулдузла къарайла,
Ташны юсюнде чагъадыла гюлле.

Къуш керсе да мийикликге къанат,
Къая шошлукъ джибермейди джукъгъа.
Джулдуз джюреги джукъланмайын джанад,
Къалкъый эсе да ёрлеб Машукъгъа.

Аны башында юч джастыгъы барды:
Ёхтем Минги Тауум, Казбегим, Арарат.
Кёксюз дуня къанатлыгъа тарды,
Эркинликча, мийиклик сейирди, алапат.

Кюз артында тохтаусуз урады
Эртденги джелчик, шыбырдайды сабыр.
Мыдах булутланы тубюнде турады
Машукъ тауну тёппесинде бир къабыр.

Бештау шахар, 1979

БЕШТАУ ШАХАРДА ДЖАУУМ КЮН

Кабардинкада джангур джауады,
Исси-Сууда кюкюрейди кёк.
Шыбыла от Машукъ таудан ауады,
Къара булут, джашил хазна тёк!

---

* Белгиле орус аскер топограф А. В. Пастухов Минги Таугъа, Казбекге, Араратха ёрлегенди. Ол, еле туруб, Машукъ тауну тёппесинде басдырыгъыз деб осият этгенди.

Джаусунла джауумла, кырдыкла чыгъарча,
Чомарт джерге кюн алтын къанат керсин.
Гюлле, терекле, сабанла чагъарча,
Насыбдан толу джаз къайытыб келсин.

Гяхиник ургъанлай, джангыдан туугъанча
Кёрюнеди дуня, сейирлик, аламат.
Джюрекледе кирни, зарлыкъны джууарча,
Таза болгъанча керти суймеклик.

Кабардинкада жангур джауады,
Исси-Сууда кюкюрейди кёк.
Шыбыла от Машукъ таудан ауады,
Къара булут, джашил хазна тёк!

Бектау шахар, 1979

ПОЭТ БЛА КЮН

Владимир Маяковскийге

Отун джандырыб
джюрек илхамны,
Алтын кюнден
тамызыкъ алыб.
Чакъыргъанча
багъалы къонакъны,
Кюнню кёкден
чакъырдынг базыб.

Аузынғы эштиб,
алтын мангылайлы

Тюшюб келди,
ышара, алтынкёз.

Алай тууду
терен магъаналы,

Революцияны
оту кибик, сёз.

Тёлюлени
джюрек оту, эси

Анда,
Джерни ашхы иннетлери,

Бизни кюнюбюз
уллу Ленин кеси,

Бачама,
устаз, халкъны тенги.

Сакълыкъны тас этерге
джарамаз,

Уруш кьоркъуу
туйюлдю узакъ.

Кёк кюкюрейди,
тюзлюк хорланмаз,

Сау болуб Кюн,
Сёз, Қызыл байракъ!

Москва, 1970

ШОХЛАРЫМА

Сиз мени байлыгымсыз, хазнам,
Ышанама, таулагъача, сизге.
Узакъдан джибереме салам,
Тансыкъ болуб хар биригизге.

Сизге ашыгъады, талпынады джырым,
Арабызда болсала да таула, бузла.
Сиз мени къанатымсыз, джырым,
Джолуму джарытхан джулдузла.

Москва, 1970

ЧЕГЕМЛИ АТЛЫ

Къайсыннга

Къанатлыны уясындан
Танылыучанды учуу.
Таурухланы дуниясындан
Төгюледи Чегем суу.

Башларында мийиклени
Гюл ийисли дарман хауа,
Сени сакълаб ёмюрлени
Тургъандыла Чегем таула.

Аталмайын кьар таулагъа
Тыйыншлы джыр кёбден бери,
Чыкъмагъанед кенг дунягъа,
Сен туугъунчу, Чегем эли.

Созулса да кёб минг джылгъа
Сууну джыры, ёзен тары,
Киралмагъанд ёлмез джыргъа
Санга дери Чегем къары.

Джашаса да кёб къыз, къатын,
Джыргъа уста къартла, джашла,
Къоялмагъанд киши атын,
Шагъатдыла Чегем ташла.

Танылады тау ташындан,
Мийикликни билдиред буз.
Чууакъ кече тюз башынгдан
Къарай эди Чегем джулдуз.

Тубанлада Кюн аджашса,
Джылай эди турна, булбул,
Ананг бешик джырын айтса,
Джырлай эди Чегем чучхур.

Атанг миниб къушкъулакъгъа,
Ашхы умутдан джюрек толу,
Тюзлюк ючюн киргенд отха, —
Унутмагъанд Чегем джолу.

Зынгырдайды Джылгъы суучукъ,—
Чегем сууну балачыгъы.
Андан ичед тай, гылуучукъ,
Мийик тангны нюр джарыгъы.

Алма ушайд терегине,
Юзюгюне — адам улу.
Ушагъанча ханс джерине,
Кюннге ушайд джырни джолу.

Билмей юрке, джукъдан къоркъа,
Къаяланы башларындан
Секиреди Чегем шоркъа,
Тазады ол кёз джашладан.

Ана сютча, аны джыры
Багъалыды сеннге, татлы,
Тауларынгы ташы, къары,
Чегем тардан чыкъгъан атлы.

УЯТМАЙЫМ, ДЖУКЪЛА

*Къабаргы-Малкъар АССР-ни
халкъ артистине —
Магомет Кючюк улуна*

Сени алгъышларгъа Хорламны Кюнюнде
Къонакъ юйге эртде келгенме, ашыгъыб.
Урушну кёре тураса тюшюнгде,
Кече узагъына джукъламайын чыгъыб.

Танг белги бергенди, кёгереди чарс,
Шошлукъ къанатлада къалкъыйды хауа.
Тюшюнгде кёресе урулгъанча харс,
Хорлам Кюн тебсерге чыкъгъанча таула.

Мамыр эртденликге ачыкъды терезенг,
Джырын джырлайды джазгъы къарылгъач.
Халалды джюрегинг, дуния кибик кенг,
Бютеу аламгъа кереди къулач.

Озгъан заманла джашайла эсингде,
Азмы болгъанды джерде зарауат.
Кёре тураса энтда тюшюнгде
Бара тургъанын ётген къазауат.

Джаралы солдатла ынгычхагъан таууш
Ачыкъ эштиледи сакъ къулагъынга.
Кёзюнге кёрюнеди мийик тау аууш
Къоллары узатыб джылагъанча санга.

Ётюнг ётгюрлюкдю, кёлюнг джумушакъ,
Палах кюн джыламукъ чыгъад кёзюнгден.
Къурт болгъан джарагъа ит тили чапыракъ
Салыб, къутхаргъанса кёблени ёлюмден.

Уятыргъа кёзюм къыймай, туракълаб,
Акъырын солуйма джазгъы хауаны.
Мамыр эртденликде тураса джукълаб
Джашил джюрегинде Къарачай таулары.

Уруш отлары кьалса да узакьда,
Сынагьанса кьыйынлыкьны ачуун.
Сермешле баргьан кьышхы аулакьда
Бузлагьан ётмекии кьаты кьабугьун.

Бу огьурлу кюн эте турама шукур
Сени бизге сау кьалдыргьан кьадаргьа.
Кёб сакьласа да, болмады мугур
Кьыркь джылны сен кьуулукь этген сахна.

Хорлам байрамда джарыкь тиеди кюн,
Кьутхарылгьан дуняда ёхтемдиле таула.
Тюшюнде да кьайгьыраса адамла ючюн,
Уятмайым, огьай, бир кесек джукьла!

Къарачай шахар, 1979

САУ БОЛ

Расул Гамзатовгьа

Окьудунг «Тау тёпелени джарыгьы» китабымы,
Мийикге ёрлерге джеталмаса да кючюм.
Эсleding мени кьазауат салгьан джюрек табымы,
Сау бол ёлген джигитлени унутмагьанынг ючюн.

Сен манга, керти таулу назмучу болгьанса,
дединг,
Шам Тебердини атын тыйыншлы джюрюталлыкь.
Алгьышладынг, кьууаныб, кьарнаш кьучагьынгы
кердинг,
Джылы сёзле айтдынг ёмюрлюкге эсимде
кьаллыкь.

Урушда ёлген къарнашымы юсюнден назмуму
Патимат-ханум да, сен да джаратдыгъыз бютюн,
Алгъыш этдигиз таулу джырчыланы тукъуму
Дунияда къуру да джашагъанлай турур ючюн.

Ангылайма, урушлада ёлгендиле эки къарнашынг,
Аланы эсинге салыб къойдум болур, кеч.
Чыммакъ болгъанды аны ючюн замансызлай
башынг,
Мурдарлагъа джюрегингде дертинг болуб берч.

Урушланы отлары мындан ары джанмаз ючюн,
Ишлейсе, Джерни туугъан элинг кибик кёре.
Мамырлыкъны сакъларгъа чакъырады сени
сёзюнг,
Джашайса, кече, кюн да тюзлюкге болуб төре.

Окъудунг «Тау тѣппелени джарыгъы» китабымы,
Мийикге ёрлерге джеталмаса да кючюм.
Эслединг мени къазауат салгъан джюрек табымы,
Сау бол назмуларымы окъугъанынг ючюн.

Бештау шахар, 1981

ДЖЫРЛАЙДЫ КАБУЛ КЪАРЫЛГЪАЧ

Хафиза Байкаргъа

Къар джауады, таулада сууукъ,
Езенни ёрлеб келеди къач,
Алай джаз болгъанча джууукъ,
Джырлайды кабул къарылгъач.

Чакъгъанча гюлле арбазда,
Ийгенча чапыракъ агъач,
Джырлайды келиб Кавказда
Узакъ Кабулдан къарылгъач.

Кюнню таягъыча, джырын
Тегеди, туады къууанч,
Огъур танг атыб акъырын,
Джырлайды кабул къарылгъач.

Джылыды, келген кибиб джаз,
Шаптал да чакъгъанды къурмач.
Суйюб тынгылайды Кавказ,
Джырлайды кабул къарылгъач!

Ставрополь, 1980

КЪОМУЗ*

Кюмюш чыбыкъла зынгырдайдыла,
Бир къууанч эте, бир джылай.
Къыргъыз тауларым тынгылайдыла,
Къар тѣппелери джылтырай.

Ай толгъан кече шыбырдайдыла
Шош чапыракъла, уяныб.
Тенгиз толкъунла шууулдайдыла,
Сейир джырынга сукъланыб.

Чолпан-Ата, 1983

---

* К ъ о м у з — юч чыбыкълы къыргъыз кьыл къобуз.

ШОШЛУКЪ

Шошду кече эшикте,
Ай тегед джарыкъ.
Джукълайд арча бешикте
Адам балачыкъ.

Къымылдамайд дуняда
Чапыракъ, булчукъ.
Къалкъыб турад уяда
Къыргъыз булбулчукъ.

Исси-Кёл, 1975

АКЪЫН ДЖЫРЛАЙДЫ

Алымкъул Усенбаевге

Домбраны согъуб, акъын джырлайды,
Къонгурау ауазы булбулгъа ушайды.

Джюрсги, къоллары таурух болгъанла,
Сейир тауушла насыбдан толтургъанла.

Ала-Тауланы ёзенин, таласын да
Кюн джылытады, Чууну джагъасын да.

Суйгенле биринчи уппа этишгенча,
Ханслада чыкъ тазад, кюмюш себилгенча.

Домбраны согъуб, акъын джырлайды —
Фрунзе шахары булбулгъа ушайды.

Фрунзе, 1956

ЧОЛПАН-АТА

*Чолпан-Ата шахарда «Рембыттехника»
заводну директору
Хубийланы Юсюбге.*

Баллада.

Сени юсюнгден этгенд таурух эм джомакъ
Эртделеде фахмулу халкъынг кыргыз.
Кюн да, Ай да кериб туралла кычакъ,
Тебмей турад тау тѣппеде ариу кыыз.

Джерде излеб табалмайын, атына
Суу суратны атагъандыла — Чолпан.
Ол ышарса, Ала-Тауну артына
Къачыб кетгенд, дейле, булут эм тубан.

Киши уппа эталмагъанд джаягъын,
Джангыз кеси сылаб тургъанды хауа.
Кюн да тийгенд, Ай да тѣкгенд джарыгъын,
Анга къараб, табыннгандыла таула.

Аны суюуб, термилгенле джигитле,
Этгендиле алтын къанатлы джырта.
Турадыла тынгылаб тау джитиле,
Озадыла тамаша болуб джылла.

Андан бери кече, кюн да тохтаусуз
Чолпон кёлню джарытады кюзгюсюн.
Сукъланады мийикден Чолпан джулдуз,
Себелейди джерге бютеу кюмюшюн.

Эки джигит суйгендиле ол къызы,
Джукъуларын, тынчлыкъларын тас этиб.
Джашнагъанды къызыл тюльпаны джазны,
Кёб джюрекге суймеклик ауруу бериб.

Аны ючюн башлагъанла сермешиб
Улан бла Санташ болалмай бирге,
Чолпан къараб тургъанды, кюйюб, бишиб,
Орча этерге тюшюб къалгъанды джерге.

Айырыргъа кюрешгенд джигитлени,
Тохтатыргъа излегенди къаугъаны.
Кёк кюкюреб, уятханд джитилени,
Таякъ джангур джуугъанд мийик таулары.

Айыралмай сермешген батырлары,
Исси джерге тегюлген къанны кёрюб,
Тауушунда талашхан толкъунлары
Чолпан къалды Ала-Таулада ёлюб.

Атасы да, келиб аны кѳргенлей,
Джан береди терк огъуна алайда.
Кесине алыб къояд аланы Кюнгей,
Быллай эскертме дуняда къайда?

Бир мийик тау сюеледи тебмезден,
Джарыкъ этиб Исси-Кѳлню джагъасын.
Кенг дунягъа къарайдыла мийикден
Бир тау болуб Чолпан бла атасы.

Бир джаны къыз, бир джаны къартды аны,
Кюн чыкъгъан бла кюн батханнга
къарашыб.

Чолпан джулдузд дейле ол къызны джаны.
Емюрлени кѳкде джанад джарашыб.

Эки джаны эки тюрсюн, тау—джангыз,
Ай джюзеди чууакъ кѳкде танг ата.
Къарт—кюн батханнга, кюн чыкъгъаннга
къарайд къыз,
Аны ючюн аталгъанд Чолпан-Ата.

Исси-Кѳл, 1983

АЙ ДЖОЛ

Исси-Кѳлге кюмюш джарыкъ тѳгеди,
Булутладан джюзюб чыгъыб, джылтырай,
Чолпан джулдуз мени бла кѳреди,
Джол ишлейди суу юсюнде толгъан Ай.

Къайыкъ бла мен ол джолну барама
Кёк тенгизни тап-таза джюрегине.
Ай джолчукъда суймеклик джыр джазама,
Булбул джырлайд таралыб суйгенине.

Сени меннге табигъат этиб саугъа
Къыргъыз джуртда бергенди тангига дери.
Акъ булугчукъ къонады Чокъ-Тал таугъа,
Мени джукъум кетиб къалгъанды кери.

Ай джол мени чакъырады, элтеди
Кёк кюзгюню юсю бла узакъгъа.
Тенгиз чаука чабакъ излей келеди,
Къулакъ салыб тенгиз этген ушакъгъа.

Чолпан-Ата, 1983

КЪОРОМДУ

Болат Тилекабыловгъа

Джетерикме, узатханлай къолуму,
Исси-Кёлге сенден, джашил Къорумду.

Кёрюнеди чууакъ кёкде алтын кюн
Толтургъанча бютеу дуняны юсюн.

Сол джанынгда Кюнгей-Ала-Тау турад,
Хар тёлпеси Кюннге къарамын бурад.

Кёкге джете туралла кьанатлары,
Къой сюрюуле отлагъанча, ташлары.

Кёл чайкъалад, кёкню джырдан толтуруб,
Домбраны, Къарамолдоча, согъуб.

Мийикликден къараб турад акъ Къум-Бел,
Тау тюрюнде къорум ташлы кьыргъыз эл.

Чокъуракъ суу келтиред таудан арыкъ,
Бишедиле шаптал, эрик эм наныкъ.

Джашайдыла сенде кьыргъыз кьойчула,
Джазыучула, фахмулу кьомузчула.

Тёрге чакъыра, тутдунг мени кьолуму,
Къонакъ сойген кьыргъыз эли Къорумду.

Исси-Кёл, 1983

КЪАШХА-СУУ

Джюзюб келедиле Белогор ауушдан
Сусамыр табадан акъсыл булутла.
Джырлайса, тауланы толтуруб тауушдан,
Тынгылайла, таурухча, кьыргъыз джуртла.

Мийик кёкде кьуш кереди кьанатын,
Саркьыб келед киришледен Сокьулуькь.
Тейри Кьылыч башында турады шын.
Андан сейир кёрмегенме чыртда джуькь.

Кёб джылланы мындан артхача, алай
Мен атлайма джайлыкьны кюйюзюнде.
Салкьын аяз тюльпанларынгы сылай,
Джылтырайды кюн толкьунну юсюнде.

Кьушну талгьыр кьанатыны тюбюнде
Сабийликде мен джашагьан эм ёсген
Джер тансыкьлайд, акь таулары тюбюнде
Турадыла сыртла мен бичен этген.

Шууулдайды, зынгырдайды Кьашха-Суу,
Хапар айтыб эм биринчи дюрюмден.
Шохлуькь терегим боллуькь тюлдю кьуу,
Узакьлыкь айыралмад кьыргьыз тенгимден.

Минг омакь кёз кьыса эдиле манга,
Кьыргьыз кьызлача, таулада гюлле.
Эсимдед, былайда тюбеучюм тангига,
Кьашха-Суу, сени бойнунгда кюнле.

Шохлуькьну берген кьадаргьа шукур
Эте турама сени джагьангда.
Мында, атам ёлюб, болсам да мугур,
Джашаб турлуькьса джюрек джырымда.

Узакъ Кавказымдан келгенме алыб
Джюрек толу ыразылыкъ туз-дам ючюн.
Джырлай келесе, мийикден саркъыб,
Сабий ауазымы сакълайса кючюн.

Къыргъыз тауланы чокъуракъ шоркъасы,
Джашлыгъымы джулдузу джанады сенде.
Бугъунганды сенде булбулну ауазы,
Эштиледи тауушунг, болсам да кенгде.

Етдюле сабийлик уяланган джылла,
Джашлыгъым узайды, къалай джетейим.
Мийикде джашнайдыла гокка ханс сыртла,
Хар бир чёбюнгю уппа этейим!

Таныш ауазынг, алгъынча, джырлайд,
Булутлагъа чакъырыб турады мени.
Белогоркагъа мийикден къарайд.
Къашха-Суу айылынг къарнашы элими.

Джарыкъ суймеклик джулдузум джукъланмаз
Къыргъыз халкъынг бла туугъан джеринге.
Чомарт кюнюнг сени кече да батмаз,
Ол тийиб турлукъду мени джюрегиме.

Былайда джюрегим болады къомуз,
Кесим кесиме кёрюнеме акъын.
Шохлукъду дуняда батмазлыкъ джулдуз,
Аны ашхы биледи мени тау халкъым.

Сени джагъангда гюл ийис этеди кымыз,
Отлайды чыкъда архар сюрюу, буу.
Туугъанды бизни шохлукъ джырыбыз,
Сенича, таза, чокъуракъ Къашха-Суу!

Кавказ таулада турсам да кесим,
Сенде джашайды джашлыкъ умутум.
Ётген джылланы аулайды эсим.
Къыргъыз джериди экинчи джуртум!

Къыргъызыстан, 1975

ФРУНЗЕДЕГИ БУСАКЪЛА

Къызла кибик, ариу, субай бусакъла.
Кюн, мени ючюн, узалыб бир къучакъла!

Сюймекликден айтасыз джырла, хапар,
Сизни бла махтанад джашил шахар.

Къанатлыла юсюгюзде джююлдеб,
Сиз тюбейсиз джаз танглагъа тингкилдеб.

Шыбырдайсыз, суююнуб бир-биринге,
Бутакъ кериб алтын кюнню кесине.

Юсюгюзге къонадыла джулдузла,
Сукъланадыла эм ариу, субай къызла.

Ай бла Кюн сиз этесиз ушакъла,
Фрунзедеги джашилкъанат бусакъла.

Булбул къонган, джулдуз джанган бусакъла,
Баш уралла сизге таула узакъдан.

Къатыгъызны тебресем мен джангызлай,
Шыбырдайсыз суймеклик джырла джырлай.

Сакъды сизни къулагъыгъыз, кёзюгюз,
Чакъырады мени джашил тёрюгюз.

Къызла кибик, ариу, субай бусакъла.
Кюн, мени ючюн узалыб бир къучакъла!

1975

СКРИПКАЧЫ

Ян Розенберге

Арадан кёб джыл ётсе да,
Унутулмайды сабийлик,
Адам дуниядан кетсе да,
Къалады ызы — мийклик.

Мен артха къараб эслейме
Шолда ётген джылланы:
Сен согъуб, кесим тебсейме,
Эштеме булбул джырланы.

Къобузунг уста согъады
Мен суйген кавказ макъамны,
Елгеннге джан да салалды,
Къанатландырыб адамны,

Согъаенг эстонча, орусча,
Устаед атынг сау элде,
Тураса, кёкде шош джулдузча,
Джукъланмай, таулу джюрекде.

Къыргъызстан, 1975

ЧУУ СУУНУ ДЖАГЪАСЫНДА

Кюз артында, чапыракъла саргъалыб,
Мыдах сагъыш этедиле джагъала.
Чууакъ кёкде джылайдыла таралыб,
Киши джерге кетиб баргъан турнала.

Ана сютча, тазад турна джыламукъ,
Тюшедиле тамчылары бетиме,
Кюнле тубан, кечеле болуб сууукъ,
Турна тизгин барад киши джерне,

Чуу бойнунда туугъан джерге тансыкълыкъ
Шууулдайды джюрегимде чайкъалыб,
Бар эсе да арабызда узакълыкъ,
Ауушуму къучакълайма узалыб.

Исси-Кёлде джюзюб баргъанча кеме,
Ташаяды кёз туурамдан къанатлы,
Мыдахлыкъны къюуб кетди кесиме,
Кёрюнесе, туугъан джер, джаннга татлы.

Саркъадыла кёк толкъунла энишге,
Боом-таргъа кетедиле ашыгъыб.
Сингериксе сен къумлагъа, къамишге,
Турнала уа турлукъдула тарыгъыб.

Тансыкълыгъым, мени джюрек сезимим
Суу туююлдю, дженгил саркъыб кетерге.
Кёк къюзгюнге къараб турсам да кесим,
Тансыкълыгъым учады туугъан джерге.

Исси-Кёл, 1975

ТЮЕ

Джайгъы кюню кёкден тюшюб келгенча,
Джалан тюзде, сусабдан ичи кюе,
Умут сынджыр белинден юзюлгенча.
Мыдах болуб атлайды джангыз тюе.

Ол барады, къалын джююн аталмай,
Такъыр джолда башын кёлтюрмей ёрге,
Отча джаннган къызыу кюн да, баталмай,
Бютее кючюн айландыргъанды джерге.

Кыйырсыз кѳум кымылдамай турады,
Кюнню ачы кыздыргъанына тѳзе,
Балхаш кѳлге тансыкъ бойнун бурады,
Джеталмайын турса да джазыкѳ тѳе.

Къазахстан, 1975

БРИГАДИР

*Ленинни ордени
бла эки кере сауғаланнган
Николай Григорьевге*

Эсимделле урушдан сора джылла,
Ачлыкѳ бла джаланнгачлыкѳ биргелей,
Киредиле назмугѳа мыдах джырла,
Джюреклеге мугур джарыкъ себгенлей,

Эсимдеди сабийликни заманы,
Бир джыл къалыб Хорламгѳа атам ёлюб,
Этегине кысылышыб анамы,
Къалгъан эдик ууакчыкълай тѳгюлюб.

Тиймесе да урушлада душман окѳ,
Насыб джулдуз кетгенед бизден кери,
Джараладан, бушууладан болуб токѳ,
Ишлей эдик тангдан ашхамгѳа дери.

Орус халкъны уланыед бригадир,
Сѣлешсе уа, тили—шашмай къарачай,
Адамлыгъы аламат эди, сейир,
Билмей эди ол кишиге къыджырай.

Къартха къартед, джашха джашед, эсимдед,
Ашхы адам, къарнашыбыз Николай
Кюндюз эсге, кече тюшюмде келед,
Аты бла кетиб барыучу джырлай.

Къыргъыз джуртну Сокъулукъ районунда
Первомаед аты элчигибизни.
Ишлей эдик биз Коляны къолунда,
Сюе эди энчи хар бирибизни.

Кимге къарнаш, кимге ата, кимге тенг
Бола эди, ыразыед джамагъат.
Керек кюнде турмаучанед чыртда кенг,
Джер да, кѣк да боллукъду анга шагъат.

Уллу, гитче урунургъа тирилиб,
Чюгюндюрде ишлей эдиле къызла,
Хар гектарда бешдюз центнер битдириб,
Ешюнлерин джасай эдиле саугъала.

Колябызед учундургъан хар кимни,
Джигерликге къанат берген кючюбюз.
Эсимдеди, джыйыучубуз битимни,
Алгъа уруб барыучусу ишибиз.

Кертиси да алай эди, ант этдир,
Унутургъа болмайды адамлыкъны.
Энтда джашайд кьыргъыз джуртда бригадир.
Мийик сыйын тас этмей кьарнашлыкъны.

Ол Ленини орденни эки кере
Иши ючюн алгъанды, халал кыйын
Тас болмайды, тюшмейди чыртда джерге,
Урунууду адамны чыгъаргъан сыйын.

Заман саркъад, чучхур кибик, ашыгъыш,
Биз джашайбыз Колябызны сагъына,
Тилек тилеб, этебиз анга алгъыш.
Къайгъырабыз, чал ургъанды чачына.

Биз Кавказда, ол а кьыргъыз джеринде.
Биягъынлай ишлейди Первомайда,
Таулуланы тутады джюрегинде,
Тансыкъ болса, келиб къалады джайда.

Мара эли джарыкъ тюбейди анга,
Къурманлыкъла этиледи, той-оюн.
Кёз кысмайын тюбеучендиле тангнга,
Кими кесед танасын, кими кьоюн.

Эки халкъгъа улан болгъан бригадир
Орус, украин, кьарачай тилде
Сёлешеди, джамагъат болуб сейир,
Сыйлы кьонакъ олтуруб таулу тёрде.

Къарнашлыкъны бюгюн кёбдю хазнасы,
Олду бютеу дунияны тутуругъу,
Таулу халкъны орус улан баласы,
Шохлукъ джулдузд бу джашауну къорлугъу.

Кёб джыл кетиб ол заманладан бери,
Мен барама Первомай элибизге.
Тенгле, шохла кетмейин тангнга дери,
Ушакъ этдик, кюн тийди юсюбюзге.

Мен Колягъа тюбедим тансыкъ болуб,
Джыйырма джыл озуб кетиб арадан.
Эки кёзюм тебрейди чомарт толуб
Тёгюлюрге хазыр джыламукълада.

Коля, Коля — кертиликни адамы!
Сен турлукъса джюрегимде ёмюрге.
Къарнашынача мени туугъан анамы,
Салыб келдим энтда сени кёрюрге.

Къыргъыстан, 1975

СОВЕТ ХАЛҚЫМА

Сени къара кюнюнде керек тюлд манга джарыкъ,
Сен ач болгъан кёзюде тойдурмаз мени азыкъ.

Кёгюнгю булут тутса, джолуму тубан басар,
Сени бла кече джазгъы танг къыш да атар.

Халкъын, Джуртун сагханны аямай тюзлюк урсун,
Джер юсюнде хар халкъны джулдузу джаныб турсун!

Дрезден-Лейпциг. 1967

МЕНИ ШАРҚЪЫМ

1. Къаджар къыз

Узундула кенг дунияны джоллары,
Джер, суу кёре келеме мен, айлана,
Сейирдиле Шаркъны кюнлю джуртлары,
Эшнклерин керед манга чайхана.

Къаджар къызы тынгылайды сёзюме,
Сагъышымы, сезимими ангылай,
Ол къарайды, къарайды кёзлериме,
Джюрек толу ышарыуун саугъалай,

Аны тили тилид мени анамы.
Ауазында джашайд джылы назиклик,
Къанат бериб, чакъырады къарамы,
Джеталмазчад чырайында мийиклик.

Джюрюгени, джюзгенича къанкъазны,
Талпыууму къозгъайды, учундуруб,
Къарылгъашчыкъ келтирген кибик джазны,
Тансыкълыкны азабындан къутулуб.

Къара чачы тѣгюлюб аркъасына,
Мангылайы, толгъан айча, джарытад,
Кѣз тиймесин кѣкюрек хазнасына,
Джулдуз къарам илешдириб чакъырад.

Джесир болуб, сюелеме аллында,
Сезим сынджыр турады къаты байлаб,
Шербет сууну тартдым Азербайджанда
Сау дуняны ичкилеринден сайлаб.

2. Шербет

Исси кюнде мен Шаркъны джолларында
Бара эдим кесим джангызлай кетиб,
Къаджар къызы огъурлу къолларында
Шербет суугъа ийилиб алгъыш этиб.

Кюн атады башыбыздан таягъын,
Кюйдюреди, къыйырсызды кюч анда,
Манга буруб, толгъан айча, джаягъын,
Къыз ичиред шербет Азербайджанда.

Джандет суу деб санга айтхан болурла,
Атам-бабам, бал татыунгу кюсеб,
Назмуларым къыз бла сенден толурла,
Джаза билсем, сейирлигини эслеб.

Мен ичеме чын аякъны толтуруб,
Билмесем да бу джерде адет, хали,
Ушакъ этдик, назму айтдыкъ олтуруб,
Нѣгер болуб Окътай бла Мирали.

Хапар айтад тенгиз толкъуну бизге,
Танылады кызда, джашда да келбет.
Самед Вургун Назым Хикме. бла бирге
Алгыш этиб ичгенди мында шербет.

Аны ючюн поэтлени джырлары
Къанатлыла болгъанлары кёрюнед,
Чакъыралла Шаркъны кюнлю джоллары,
Шербет кёзлеу кыз джюрекден тегюлед.

Низами да, Есенин да махтагъан
Къаджар кызыны ышарыуу ичингде,
Башха болмай джыр хазнагъа ушагъан,
Сенсе ичги саулай джерни юсюнде.

Къуйчу меннге Шаркъны кюн тамчыларын,
Къаджар кызы, къара къашлы, джулдузкёз,
Джандырайым джырымы джулдузларын,
Излейим мен санга тыйыншлы джыр, сёз.

3. Баку

Каспий тенгиз этегинги джууады,
Толкъунлары джырлайдыла басыныб,
Къачхы эртден кёксюл чарсда тууады,
Кюн чыгъады, от джаннганча, къабыныб.

Киров къарайд сени джарыкъ башынгдан,
Эртденликни къолу бла кёргюзе,

Нефть чыгъады сени хар атламынгдан,
Мен келеме кюнню джолу бла джюзе.

Къучакъ керед сейирликни дунясы,
Тюбейдиле аллыма кёб шохларым,
Поэтлени, джырчыланы уясы,
Джашайдыла сенде да къарнашларым.

Тенгиз чаука, кериб акъ къанатларын,
Мени бла тюбейди джарыкъ тангнга,
Самед Вургун джазгъанд джюрек джырларын,
Мен атайма джюрек джырымы санга.

Азербайджан, 1960

4. Хазар

Халил Рзагъа

Низамини окъуйса азбар,
Къачхы кюнню къарайды кёсю,
Шош болуб, тынгылайды Хазар,
Къартаймайды устаны сёсю.

Джырлайды булбул, таралыб,
Айтады арымай хапар.
Турса да бети къаралыб,
Кюзгюча, тазады Хазар.

Учалла тенгиз чаукала,
Къурайла, талчыкъмай, базар,
Тебрейди ууакъ чайкъала,
Джырны хазнасыча, Хазар.

Баку, 1971

5. Илхам

Илхам Гасановгъа

Танг атса да, къанат кериб,
Ашыкъса да джерге ашхам:
Джюрекледен къайгъы кетиб,
Уялансын, кюнча, илхам!

Сенсиз кёкню джабар булут,
Къуллукъ этмез алтын къалам,
Толуб къалмаз сейир умут,
Булбул чыпчыкъ — мийик илхам.

Бештау шахар, 1983

6. Огъары Салахлы*

Сагъышла кирик, сабыр булутла
Оздула башым бла, кёктюн.
Сейирдиле къыбыла джуртла,
Тюшюб келгенча кёрюнеди кюн.

---

* Огъары Салахлы — Азербайджанда Самед Вургун туугъан эл.

Тохта, тохта, ашыкъдырма, джол,
Гюлле салайым Самедни эсгертмесине,
Тюшюб келген Кюн да, бир кесек сабыр бол,
Баш урайым поэтни туугъан джерине.

Шош сюеледиле терек бутакъла,
Къууат сала Самедни элине,
Кюн, таякъларынг бла чомарт къучакъла,
Алтын себелей эсгертмесине.

Гаммешле иссилейдиле, суугъа кириб,
Къайда эсе да къалкъыйды аяз.
Мында джашагъанды, хансны тилин билиб,
Закий поэтни джери унутулмаз.

Джыр хазнаны иесини аллында
Сюелеме исси кюнню тубюнде.
Кавказымы чыммакъ мермер ташында
Самед Вургун олтурад джайгъы кюнде.

НАЗЫМ ХИКМЕТГЕ

Джукълаб тургъан кёб джуртланы уятыб,
Сен, кюн болуб, джарытдынг адамланы.
Азатлыкъгъа, шохлукъгъа къол узатыб,
Бирча кёрдюнг Джер юсюнде халкъланы.

Къыйын, ныхыт болса да баргъан джолунг,
Буюкъмадынг, къоркъуб залимликледен.
Къызыл гюл бла къылычны тутуб къолунг,
Ётуб бардынг тохтаусуз мийикледен.

Стамбулда тюремелени ташларында
Къара кечелени къанат ызлары
Тургъан кибик, тауланы багларчында
Джанадыла джырынгы джулдузлары.

Варшава, 1967

ДЖАЗ ТАНГНЫ САКЪЛАЙДЫ БУЛБУЛ

*Стамбул шахарны тюремесинде
тургъан уллу тюрк поэт
Назым Хикметге.*

Къара кечеча, къарангыды кюн;
Кёкино къара булутла къуршалаб.
Къара тюре хорлаялмай кючюн,
Назым Хикмет джазады китаб.

Сагъышлыды бютюн Стамбул,
Мыдах тенгизни сууундан уртлаб,
Сакълайды джаз тангны булбул,
Назым Хикмет джазады китаб.

Фрунзе, 1950

ГЕТЕ

Эртденликде, узакъ джолдан ашыгъыб,
Сени юйюнгю кёрюрге бери келдим,
Терек бачханг бутакъ кереди, чагъыб,
Суратынга, ийилиб, салам бердим.

Кюн къарайды, ышарыб, чууакъ кёкден,
Салкъын аяз шыбырдайды, эштиле,
Джыр хазнанга ушайды сейир эртден,
Уянганла джукъудан тау тёппеле.

Сен да тауса, барыб Кюннге тирелген,
Къонадыла юйюрсюнюб булутла.
Сен хазнаса учаргъа къанат берген,
Толудула сенде ашхы умутла.

Эртденликде, узакъ джолдан ашыгъыб,
Сени юйюнгю кёрюрге бери келдим,
Терек бачханг бутакъ кереди, чагъыб,
Шахарынга ийилиб салам бердим.

Веймар, 1967

АТЛЫ ҚЪЫЗ

Баллада

Елена Петушковагъа

Башха болмай учхан къанатлы,
Кюн тюбюнде, мамыр Джерни юсюнде,

Танг келгенча келесе, ариу атлы,
Къайда эсе да аламны кёк төрюнде.

Джарытаса ызынгдан чабыб келген
Кенг дунияда джолларын атлыланы,
Сукъланады сеннге хар къараб кёрген,
Къарагъанча ызында къанатлыны.

Тау башлада джылтыраб тургъан бузла,
Сени кёрюб, эрийдиле мийикде,
Сукъланалла бютеу дунияда къызла,
Сюйген кёз бла къарайдыла джигитле.

1970

БУЛБУЛ КЕЗЛЕУ

БУЛБУЛ КЕЗЛЕУ

Баллада

Кечени ай джоллары бла
Келеем санга тюшюмде.
Сылаенг назик кьолларынг бла
Чыкъ тамчыланы юсюмде.

Къараенг, джулдузча, кёзле бла,
Тилеенг ичингден тилек,
Анг этиб Булбул кёзлеу бла,
Тынгылаед саулай тегерек.

Ол кечелени унуталмай
Джашайма, ётсе да кёб джыл.
Булбул кёзлеу саркъады талмай,
Айтады суймекликге джыр.

Чыпчыкъ джююлдеб тебрегенча,
Тюшюмде кёрюнесе манга.
Кёзлеуде кесинге тюбегенча,
Джангызлай джолугъама тангнга.

Кетсенг да, тюрленмей джашайды,
Мени бла къалгъанды джазынг.
Кёзлеу а, булбулча, джырлайды,
Къайдады татлы ауазынг?

Ауурду сагъыш, къоргъашынча,
Умут а дженгилди, мамукъ.
Тюшеди чыкъ да алгъынча,
Тамады джулдуз джыламукъ.

1980

СЮЙМЕКЛИКНИ ДЖУЛДУЗУНА КЕРТИ БОЛ

Фатимагъа

Къыйналма сен, джаным, манга къайгъыра,
Айырса да экибизни узакъ джол.
Сакъла мени, джюрегингден айырма, —
Сюймекликни джулдузуна керти бол.

Гокка хансны, санга ушатыб, сылайма
Эртденликде джашил чегет талада.
Ингир сайын джулдузлагъа къарайма,
Сени кёрюб къоярыкъча алада.

Джюрегинги мыдахлыкъгъа хорлатма,
Аккыллансанг, уя ишлеб къояр ол.
Умутунгу джарыкъ отун джукълатма,—
Сюймекликни джулдузуна керти бол.

Кертиликге мен кесим да тѳреме,
Сынасам да тансыкълыкъны азыгъын.
Дженгил-дженгил тюшлеримде кѳреме
Сени ариу кѳзлеринги джарыгъын.

Ол джарыкъны джылыуун мен сакълайма,
Джюрегими теренинде букъдуруб.
Сеннге элтир узакъ джолгъа къарайма,
Къууаннгандан ёлюрюмю унутуб.

Тилек тилеб, тил джаууму къурутмай,
Санга барлыкъ ишлейме мен насыб джол.
Сакъла мени, кече, кюн да унутмай,
Сюймекликни джулдузуна керти бол.

Сенсиз джашау керек тюлдю, тилеме,
Сау къалырмы чыпчыкъ кюйген уяда.
Керти адамны бир болады, билеме,
Ата джуртча, сюймеклиги дунияда.

Къыйналма сен, джаным, манга къайгъырма,
Айырса да экибизни узакъ джол.
Сакъла мени, джюрегингден айырма,
Сюймекликни джулдузуна керти бол.

Бештау шахар, 1979

Кёк къарайды, джулдузларын джандырыб,
Толгъан айны экибизге юлеше.
Мен барама джазгъы тангны атдырыб,
Минги Таугъа сени бла сёлеше.

1977

СЮЙМЕКЛИК ДЖОЛУН ТАС ЭТСЕ

Кёксюл булутчукъ къаралыб келед,
Джангур джауарыкъ болурму?
Сюймеклик ауруу къанатла беред,
Этген муратым толурму?

Тауладан ургъан салкъын аязчыкъ,
Шыбырдаб, мыдах джылайды.
Сен балконунга шыкъыртсыз бир чыкъ,
Ай тансыкъ болуб къарайды.

Ол булутлагъа ташайыб кетсе,
Ызына дженгил чыгъармы?
Сюймеклигибиз джолун тас этсе,
Экинчи излеб табармы?

Тауланы тубан басхан заманда,
Къайгъырыб, кёкню къаргъама.
Сюймеклигибиз къалын тубанда
Къалыб кетер деб къоркъама.

Терк чачылыгъыз, мыдах сагъышла,
Мийик кёгюю булуту.
Къайдаса, кел да мени алгъышла,
Сюймеклигими толгъан умуту!

1979

ДЖУКЪЛАБ ТУРГЪАН КЪЫЗГЪА

Уян, уян, къалкъыб тургъан къыз,
Ёшюнлеринг, Минги Тауча, таза.
Джазыуума тарт кюн таякъ бла ыз,
Къаламым талмаз санга джыр джаза.
Уян, уян, къалкъыб тургъан къыз!

Уян, уян, тюш кёре тургъан къыз,
Ингилик бетинге тюшеди эртден чыкъ.
Бирди муратыбыз, джюрек тыбырыбыз,
Аны юсюнден джырлайды булбул чыпчыкъ.
Уян, уян, тюш кёре тургъан къыз!

Уян, уян, джукълаб тургъан къыз,
Татлыдыла бютюн къызыл эринлеринг.
Сен бар дунияда аджашмаз джырыбыз,
Чагъадыла джюрегимде орнатхан гюллеринг.
Уян, уян, толгъан Айым — къыз!

Уян, уян, джарыкъ джулдузум — кыз,
Сен уянсанг, душман огъу атылмаз.
Хорланмай къалыр мамыр джырыбыз.
Мурдар къолу уруш отун джандыралмаз.
Уян, уян, джазгъы кюнча, кыз!

1968

КЕЗЛЕУ

Билеме, джюрек сезимни
Къыйынды хапарлау, сёзлеу.
Кёзюме кёрюнеди мени
Сюймеклик болгъанча кёзлеу.

Ол, сыйынмайын тенгизге,
Аламгъа керед къанатын,
Кёрюнюб турады бизге,
Джулдуз учханча, огъартын.

1980

ТЕНГИЗ ДЖЫРЛАЙДЫ

Мени тансыкълыкъ талайды,
Кюнню джукълатды кетгенинг,
Джан дарман кибик, алайды
Узакъдан салам ийгенинг.

Толгъан ай джюзеди арыб,
Мыдахды, мугурду, кёресе.
Кече тюшюмде, ышарыб,
Манга къайтыб келесе.

Танг эрлай джарыйды, атады,
Кетеди къачыб къарангы.
Кюмюш чыкъ, тюрленмей, джатады.
Болгъанма туугъанча джангы.

Насыб толкъунла шуулдайла,
Къууанч джыр айтады тенгиз.
Назик къолларынг ийнакълайла.
Болгъанбыз бир джан экибиз.

1968

ТИШИРЫУ КЕЗЛЕ

Эки кёзлеу, эки джулдуз, эки Кюн,
Ариу, сейир этесиз Джерни юсюн.

Сиз бересиз талпыу, къанат эм къарыу, —
Чакъырады суймеклик джол, сукъланыу

Сюйсенг, джырла. суйсенг, джыла, суйсенг, кюл,
Джан дарманым — къыз кёздеде чакъгъан гюл.

Сизни кыйнау — дуняда баш гюнах,
Сизсиз, джаным, мен билген мёлек, аллах.

Сиз бар болуб, насыб джулдузум батмаз,
Талпыууму кванатлары чырт талмаз.

Эки кёзлеу, эки джулдуз, эки Кюн,
Ариу, сейир этесиз Джерни юсюн.

1980

ТИШИРЫУДУ ДЖУЛДУЗУМ

Кенг дуняны тутуругу, татыуу
Тиширыуду эртделеден бери да,
Андан тебрёйд дейле тангны атыуу,
Андан тууады ишчи да, элли да.

Ингиля гюлча, джумушакды джюреги,
Аны оту эритеди бузланы да.
Къуандырса кертилик бла суйгени,
Ол джандырыр сезим джулдузланы да.

Аны джолу насыб джарыкъдан толсун,
Къуансын ол юйюнден, ишинден да,
Табынганым, джерде, кёкде да болсун,
Тиширыуду, — джашырмайма кишиден да!

1988

СЮЙМЕКЛИК

Джюрегимде салгъанды сени кюнюнг,
Джаз башында къарылгъач кибик, уя.
Андан бери чагъады алтын гюлюнг,
Таурух кибик кёрюнед манга дуня.

Сени ючюн мен кёб азаб сынадым,
Къарыу бердинг хорлатмай кюреширге.
Сеннге къоркъуу тюшген кюнде джыладым,
Къыйналсам да, тебетмедим кишиге.

Сени манга кызгъандыла башхала,
Изледиле къарыу сынаб кёрюшюрге.
Базманлашдыкъ, дженгалмадыла ала,
Джарамайды Кюнню эки юлеширге.

Къар джауады, кёкню джабады булуг,
Заман барад, тохтамайын бир джерде.
Къыйынлыкъдан къутхарыб турад умуг,
Джашай эсе суймеклик кюн джюрекде.

Москва, 1970

* * *

Къаллай къолла согъадыла
Сени, суймеклик къобуз?
Чучхур суула агъадыла,
Джаниган кибик кёкде джулдуз.

Къаллай джелле сылайдыла
Сени, суймеклик гюлюм?
Тауларым да къарайдыла
Санга, батмазлыкъ Кюнюм!

Къаллай джолла сакълайдыла
Сени, суймеклик джулдуз?
Санга джырла джырлайдыла
Даурбаз бла къобуз!

1968

* * *

Чыкъ бетими джуады,
Джыр — джюрегими.
Сен уятыб, туады
Тангы суймеклигими.

Сора кюн да тиеди,
Нюр сеиб джерге,
Насыб къанат кереди
Ол экибизге.

1980

КЪАЙДАСА, СЕЙИР ДЖУР БАЛА?

Джырлайды булбул тохтаусуз,
Терек бачхада танг ала.

Джанады джукъланмай джулдуз,
Къайдаса, сейир джур бала?

Джылкыча, къайгъым, дыбырглаб.
Келеди, хорлайды мени,
Джулдуз бла булбул шыбырдаб,
Бери чакъыралла сени.

Толгъан ай, Минги Тау, булут,
Сезимге табыламыд ёлче?!
Бютюн къанатлыды умут,
Къалай сейирликди кече!

Джырлайды булбул тохтаусуз,
Терек бачхада танг ала.
Джанады джукъланмай джулдуз,
Къайдаса, сейир джур бала?

1968

ДЖАЗНЫ КЕЛИУЮ

Чегет талада джелчик, шыбырдай,
Джазны келгенин айтады,
Къарылгъашчыгъым, къууаныб, джырлай,
Туугъан джерине къайтады.

Огъур къанатлы этеди ушакъ,
Джюрек джырларын джырлайды.
Аны ауазы назик, джумушакъ,
Къыл къобузума ушайды.

1966

СЮЙГЕН ДЖЮРЕКНИ СЕЗИМИ

Сен аджашмазча мийик таулада,
Кёк булутланы къууайым,
Чыкъ тамчы болуб таза хауада,
Танг терезенги джууайым.

Ышаргъанынгдан дженгил танырыкъ
Жюнню таягъыи алайым,
Тёгюб турурча башынгдан джарыкъ,
Толгъан ай болуб къарайым.

Кетерим келмей тау элигизден,
Айыралмайма кесими.

Отдан иссиди, теренд тенгизден
Сюйген джюрекни сезими.

Сен аджашмазча мийик таулада,
Кёк булутланы къууайым.
Чыкъ тамчы болуб таза хауада,
Танг терезенги джууайым.

1980

БИР ДЖАННЫ ЭКИ ЮЛЕШИБ

Сюймеклик, джулдузча, джаннган-
Джарыкъды, сейирди тангы.
Болуб бошагъанек бир джан,
Билеед кюн, ай да аны.

Сени ючюн турдум кюрешиб,
Елсем да мен, билмей кьоркъа.
Бир джанны эки юлешиб,
Саркъады, сарнайды шоркъа.

Булбулну эки къанатын
Боламыд башха этерге,
Джюрек бла аны муратын
Сормай айырыб кетерге?

1968

СУУУКЪ КЪАРАМА

Оюладыла умут тауларым,
Сен сууукъ къарам бургъанлай,
Тансыкъдан толу джылы къучагъым
Сеннге термиле тургъанлай.

Къараладыла акъ булутларым
Тау тѣппеледе, гюрюлдей,
Юзюледиле къуш къанатларым,
Къая къычырыб, дюнгюрдей.

1968

* * *

Кѣбдю дуняда джаныб тургъан от,
Джукъланмай къалады аланы бири.
Ол къондурмайды джюреклеге тот,
Сюймекликни тазалайды, болмазча кири.

Прага, 1967

* * *

Сен, джолгъа къарай, кесинги къакълама,
Насыб турмайды анда тѣгюлюб.
Энд мындан ары мени сакълама,
Барлыкъ тюйюлме, къалсам да ёлюб.

Кеси кесингден уялыб, энди
Излей болурса меннге тюберге.
Бизни арабыз, билесе, кенгди,
Керек тюйюлдю кѣпюр ишлерге.

1958

Сен бөгексе, ёрленмеген тау кибик,
Баралмайды дейле киши къатынга.
Джулдузладан чыкъгъанса узакъ мийик,
Не атаргъа билалмайма атынга.

Сен гюлмюсе, сен кюнмюсе, тюзюсюн
Билалмадым, джашырма да айта кир.
Чууакъ кёкню, Айны, кюнню кюзгюсюн
Хазыр этдим санга, джаным, къайта кир!

1968

АЙ, ДЖАРЫКЪ ТОЛУБ, КЪУУАНДЫРАДЫ

Эм джарыкъ кече тюбеширге деб,
Сёз берген эдинг сен манга.
Джюрек джарсыуну юлеширге деб,
Джюзюб барады ай тангнга.

Сени аллынга бара турама,
Чыкъ чомарт тюшед тюзлеге.
Сени юсюнгден хапар сорама
Толгъан ай бла гюллеге.

Терен шошлукъда Джер да къалкъыйды,
Тюш кёре турад чум терек.
Ай толгъан кече тюбешген сыйды.
Булбулча джырлайд джаш джюрек.

Аллынга къарай кетиб барама,
Ай болуб джангыз нёгерим.
Танг джулдузлагъа хапар сорама,
Джашнайды сениге сезимим.

Назик сезимим учундурады,
Болгъанма анга керти къул.
Ай джарыкъ толуб къууандырады,
Джырлайды суймеклик булбул.

Билеме, джаным, боллукъ туююлдю
Джюрек сезимим сениге сай.
Суймеклик — ёлмей турлукъ бир гюлдю,
Ариу толгъанды кёкде Ай.

1968

САГЪЫШЛЫ ГЮРДЖЮ КЪЫЗ

Баллада

Кече тюшлерингде кёрюне болур
Туугъан джеринг, сейир Алазан ёзен,
Толгъан айны эси бёлюне болур,
Сени кёрсе кече сайын мийикден.

Танг атыуу тау башланы джарытыб,
Кахетия чыкъ бла джууады бетин.

Джырла джашайла, ташланы джылытыб,
Кюн кёреди джюзюм джоппуда кесин.

Келе болур бир-бирде кзулагъынга
Джазгъы къарылгъачны насыблы джыры.
Джашай болур сыйыныб кзучагъынга
Сабийлик терегинги джашил къанатлары.

Толгъан ай санга шыбырдай болур,
Чууакъ кёкден ташатын таурухларын,
Къачхы кече, чыпчыкъча, джылай болур,
Мыдахлыкъ тас этиб алтын бояуларын.

Лермонтов, керти таулугъа ушаб,
Таулу тиширыуну кёргенди сыйын уллу.
Ариулукъ дуняда турады джашаб,
Сен болурса ол гюрджю кызыны туудугъу.

1968

* * *

Мен энтда джаяу джолчукъну ёрлейме,
Тёппесин кюннге кызыдырады Ийне.
Мен энтда Суфруджугъа келиб тюбейме,
Тюбешгенча Есенин бла Шаганэ.

Доммай, 1976

АЛТЫН ДЖЫЛАМУКЪЛА

Чыкъ тюшгенча джазгъы гюллени юсюне,
Джылтырагъан кибик кёкде джулдузла,
Чокъуракъ кёзлеуню кюмюш кюзгюсюне
Тамадыла шош алтын джыламукъла.

Тюшедиле ала мугур джылтырагъан
Сейирлик, аламат, джарыкъ кёзледен.
Къулагъыма келеди булбул джырлагъан,
Сюймеклик сезим теренди сёзледен.

Джерде залимликден, кёкде элиядан
Мутхуз болмайдыла мийик джулдузла.
Тамадыла, ычхыныб джюрек тузакъдан,
Кече арасында алтын джыламукъла.

Толудула ала кертилик тазалыкъдан,
Чокъуракъ кёзлеуню кюзгюсю кибик.
Аны ючюн дуння толуду джарыкъдан,
Турадыла таула да сюелиб мийик.

1980

* * *

«Сюеме!» — де да,
Этейим мен той,
Не «огъай» де да,
Тюнгюлт да бир къой.

Къой, мени алдаб,
Табмазса насыб,
Тура эсе джазыу
Сени меннге джазыб.

1968

СЕГИЗИНЧИ МАРТДА

Кёз тиерча, бютюн ариуд къарамынг,
Джазгъы кюнча, тийиб турады манга.
Сау этерик сенсе джюрек джарамы,
Гокка хансынг башын бурады тангнга.

Мен а айма, джюземе кесим джангыз,
Мыдахлыкъгъа хорлатмай булутлада,
Джер юсюнде сенден ариу джожьду къыз,
Уяланыб джашайса умутлада.

Унутмайын, къурутмайын ёмюрю
Эсиме тюшюре турлукъма артда
Экибиз танышхан огъурлу кюнню
Библиотекада сегизинчи мартда.

1968

Танг атады кьанат кериб, ышаҕ ыб,
Минги Тауну алтын сууга бояйды.
Терен ёзен кюмюш чыкь бла джасалыб,
Ахыр джулдуз чууакь кёкден кьорайды.

Джулдуз кёзлю сени сейир кьарамынг
Кече, кюн да манга тийиб турады.
Сау этерик ол болгъанча джарамы,
Гокка хансчыкь манга башын бурады.

1980

ДЖУЛДУЗЛА АШХЫ, КЮН А АЛАМАТ

Мен таула киби, мийикде турсам,
Кюннге узалыб джетерем.
Узакдан иймей тансыкьлыкь салам,
Кьуш киби, учуб кетерем.

Мен булут болуб кёкледе джюзсем,
Сеннге салкьынлыкь этерем.
Ай болуб, джулдуз сюрюуню кютсем,
Джолунга джарыкь себерем.

Кьара суу болуб кьаядан чыкьсам,
Сеннге ашыгьыб барырем.
Мени юйюмде гюл болуб чакьсанг,
Кече танг болуб джарырем.

Сен кьайын болуб кьатымда ёссенг,
Мен аяз болуб сыларем.
Сен джулдуз болуб мийикде кёрсем,
Мен джеталмайын джыларем.

Джулдузла ашхы, кюн да алаMAT,
Сен а сейирлик дерикме.
Бизге сукълансын бютеу джамагъат,
Сюймеклигимден эрикме.

Къаралыб келген кьап-къара булут
Сени джашырыб кьоярмы?
Ёседи хаман сюймеклик умут,
Джер кюн джарыкъдан тоярмы?

1968

* * *

Кёлде суу джукълайды,
Ичинде джюзген ай
Аллымы сакълайды,
Умутум болмай сай.

Булутну чагады.
Къанат кериб ол,
Кёклеге учады,
Узатады къол.

Сюймеклик келеди,
Боллукъ тюлдю сай.
Мийик джюзеди
Теренде тургъан ай.

1969

КЪАРАЙМА ТЕРЕЗЕНГЕ

Энтда ышар да бир къуандыр,
Джокъду сенден уллу насыб меннге.
Кече да, кюн да этеме джыр,
Кюннгеча, къарайма терезенге.

Бир кёрюнеди кёзюме алай.
Джарыкъ кюнюм баргъанча батыб.
Бир Чолпан тургъанча джылтырай,
Сен танг болуб келесе атыб.

Сен кюн болуб тиесе джангыдан,
Елчелемей къууанч бересе меннге.
Энтда чыгъама къаты къарангыдан,
Кюннгеча, къарайма терезенге.

1968

СЮЙМЕКЛИКНИ КЕЗЛЕУЮ

Сезиминги эки джары юлешме,
Сюймей эсенг, мени алдаб кюрешме.

Сюйген джюрек, чыммакъ кърарча, тазады,
Кюн таякъ бла алтын джырын джазады.

Сюйсенг, окъу, сүйсенг, эшит дерикме,
Сюймекликни кезлеуонден эрикме.

Аны джаны сауду, алкъын эсенди,
Ол тенгизден, океандан теренди.

Адам улу анга эсин бурады,
Ол къуру да тап-тазалай турады.

Аны ичинден ай ышарыб кърарайды,
Алтын кюн да теренинде джашайды.

1968

* * *

Сормагъанлай кишиге, сезиб къойдунг
Джюрегими сен турусун, ташасын.
Чолпан кезле, нюр джаякъла, акъ бойнунг—
Табигъатны чомартлыгъы джашасын!

Джашаууму этгенсе башиха тюрлю,
Тау тѣппеча, мийик болгъанд джюрегим,
Хар кечем да болгъанды джарыкъ кюнлю
Сезиминги джылыуундан, сюйгеним!

1968

* * *

Сени ючюн кыйынылыкъ сынаргъа да таукелме,
Сюймеклик тангымы тюрленмез эни.
Акъ къарча, къолунгу уппа этеме,
Сен — мени ауушум, тау тѣппем сен мени.

1968

СЮЙМЕКЛИКНИ ДЖОЛУ

Сезалмайма, къайдады, кимдеди эсинг,
Билеме, насыблыды сен джашагъан Джер.
Сен Кюнсе, билалмай турсанг да кесинг,
Алтын таягъынгы аяма да бер.

Кюнню уа тийдирмей тыяллыкъмыд джукъ,
Кѣгюм тубандан, джауумдан толса да.
Ханслада чыкъ кирик, кѣзледе джыламукъ
Ойнайды, джюрек насыблы болса да.

Сен туугъан Джерде, джашагъан ёмюрде
Туугъаным ючюн этеме джазыугъа бюсюреу,
Салыныб турсам да суймеклик кёпюрден,
Турса да джюрегимде кёк джашнау, кюкюреу.

Ийнанама дуняда мен ашхы умутха,
Кюнню къанатында уясын ишлейд ол.
Кирсенг да тубаннга, букъсанг да булутха,
Табарыкъма, ийнан, сеннге барыр джол.

1968

ТЮШЮМДЕ СЕНИ КЁРЕМЕ

Кюн да, ай да, джулдузла да биргелей
Джашайдыла, джюрегингден кеталмай.
Мутхуз болуб, сени къараб кёргенлей,
Джарыгъынга джангыз бири джеталмайд.

Къалай теренд сени насыб тенгизинг,
Кюн тийгенча, нюр тёгюб чайкъалады.
Къой Джол болуб къалгъан кибиб билезинг,
Чолпан джулдуз сеннге къараб сукъланады.

Бир кюн болуб тиесе да акъыртын,
Джерни джазы ышаргъанлай турады.
Бир ай болуб чыгъаса да джашыртын,
Суйген джюрек суууй билмей урады.

Сени кёрюб тышлеримде, насыблы
Болама да, уянсам да, тёзалмай
Кюнню урлаб баргъан кибик ахырсы,
Кетгенинги къалалмайма сезалмай.

1968

* * *

Сен сау болуб, къалмам ёлюб,—
Джашайд джаным сеннге кёчюб,

Кюн тиеди, джарыйд дуня,
Сен — къанатлы, мен да — уя,

Сагъышланы къоюб меннге,
Учуб кетдинг, джаным, кенгнге.

Узун болду мени къышым,
Толалмады кёб алгъышым,

Мыдах болуб джарыкъ дуня,
Сакълайд сени джылы уя.

Кетгеид сууукъ, тохтагъанд джел,
Сакълайма мен, ашыкъ да кел!

1970

ДЖУКЪЛАННГАН ОТНУ ЫШЫРМА.

Олтуруб-туруб кёрюнмей эсенг,
Ёрге туруб да кюрешме.
Сен сезим болуб бёлюнмей эсенг,
Сюеме деб да кюрешме.

Сен чыракъ болуб джарытмай эсенг,
Сюялмагъанса, джашырма.
Сёзюнгю ише таныгмай эсенг,
Джукъланиган отну ышырма!

1982

КЮН ДЖУКЪЛАЙДЫ

Кюн джукълайды, уянмай,—
Узакъды тангнга.
Кел, джаным, уялмай,—
Тансыкъма санга.

Ай батыб кеталмайд,—
Бир мутхуз, бир джарый,
Мен, санга джеталмай,
Турама джарсый.

Бир умут этеме,
Толлукъ эсе ол,
Мен санга кетеме,
Тюбетир деб джол.

1968

КЮН ЭНТДА ТИЕР

Мен сени сүйюб, сеннге термиле,
Узайыб кетген джылланы
Къайтаралмайын, ауруу бердиле,
Мыдах этдиле джырланы.

Есюб келеди къайгъым, сагъышым,
Тохтатыр мадар тауусулуб.
Джазым тас болду, созулуб къышым,
Мугурлукъ барад къошулуб.

Сюймеклик ауруу къыйынды бютюн,
Темир бугъоу бла такъгъанлай.
Сакълайма сени, тиерикди деб кюн,
Арбазда эрик чакъгъанлай.

1968

Аджал киралмазча джашау чегибизге,
Джашайыкъ биз. таймай суймеклик джолдан,
Джангызлай баргъан Ай, сукъланмайын бизге,
Къалайыкъ айырылмай насыб джулдуздан.

1968'

САКЪЛА, ДЖАНЫМ!

Сюе эсе, келлик болур, тилеме.
Джарты айынг кёкде толур, билеме.

Аны къоюб, башха джолгъа сен кетме,
Умутунгу джюрегингден тас этме.

Къара тубан кетер, мыдах этсе да,
Джулдуз ашхыд, бюгюн батыб кетсе да.

Сакъла, джаным! Бюгюн къышынг сууукъду,
Алай а, бил, джазгъы кюнюнг джууукъду!

1968'

СУУУМАЙДЫ СЮЙМЕКЛИКНИ ТЫБЫРЫ

Ай, джулдузгъа тие-тие,
Къарай эди чууакъ кёкден.
Джюрек джаныб, кюе-кюе,
Чыгъалмайын кёкюрекден.

Тебе эди, төге насыб,
Кенг дунияны джолларына.
Кюмюш чыккны юсюн басыб
Кире эдинг кьучагъыма.

Мен излейме ол кечени
Къайтарыргъа, сюрюб джетиб.
Сюймекликге кенг ёлчени
Кюн сакъласын джарыкъ этиб.

1981

* * *

Кёк, джыламукъ тамчыча, тазады,
Чыкъ тюшген кёзюуде болады мылы!
Поэт джырларын кюн таякъ бла джазады,
Аны ючюн ала кёрюнедиле джылы.

Фрунзе, 1957

* * *

Табигъатны сени джаратхан кюнде
Мийик мураты толгъанды.
Сенден чырайлы джерни юсюнде,
Айтчы, къайсы кызы болгъанды?

Къарачай шахар, 1975

КЕЧ МЕНИ

Джангылдым, терс болдум, джюрегинги кыйнадым,
Булутла мийикден джыламукъ тѣкдюле,
Алагъа къошулуб кесим да джыладым,
Терс болгъанымы тауларым кѣрдюле.

Толгъан ай ашыгъыш бугъунду тубаннга,
Терсликни этгеним тийгенди кыйын,
Къалай туберикме уялмай тангнга.
Тюшюрдюм эсе мен тауларымы сыйын?

Тохтатханча алай кѣрюнед тарлада
Чокъуракъ суууму шоркъасы тауушун,
Джатады къарангы мыдахлыкъ къарлада,
Гурушха этиб къарайды ауушум.

Не айтыб къарарма сеянге ушаш гюллеге
Эртденбла чыкъ тюшюб тургъан талада,
Къалай туберикме энд келлик кюнлеге? —
Терсликге кечмеклик болмайды алада.

Столда джатады къаламым, ъпкелеб,
Уялмай къолума энд къалай алайым?
Кѣрюнед келгенча къаяла тѣнгереб,
Мен тауларыма не айтыб къарайым?

Джюрегим болду, бителмезча, джара,
Кыйналыб эзилиб, бушуудан тыкъ толдум,
Кечигиз, адамла, джангылдым, терс болдум,
Кечигиз, тауларым, тилейме, баш ура.

Кечигиз, кёкледe джюзюб баргъан ай,
Теберди ёзенде анамы къабыры,
Кечигиз, джап-джашил бутакъ керген джай,
Дунияда тюзлюкню джукъланмаз джарыгъы.

Кечигиз, мийикде къалкъыгъан булутла,
Кюннге къараргъа уялама ачыкъ,
Кечигиз, суймеклик, сейирлик умутла,
Джаз кече гюллеге тюшюб тургъан чыкъ.

Терс болдум, джангылыб, джюрегинги кыйнадым,
Разы болмазла адамлыкъ, кишилик,
Аллында кечмеклик тиледим, джыладым,
Тюзлюкню тёреси — дунияда суймеклик.

Тиширыу джыламукъ тама эсе джерге,
Кюн кёкде мыдах болады кыйналыб,
Мен келгенме сенден кечмеклик тилерге,
Терслигим ючюн аллында тобукъланыб.

АНТ ЭТЕМЕ МИНГИ ТАУ БЛА

ТАУЛУ ПАРТИЗАНЛЫ АНТЫ

*Совет Союзну Джигити
Кзасайланы Османнга*

Ант этеме Минги Тау бла,
Джигитлик бла ант этеме,
Сермеширге кьанлы джау бла,
Дерт алыргъа ант этемс.

Ант этеме мен анам бла,
Тау кьуш бла ант этеме.
Ата джуртну кьурч кьамам бла
Кьорууларгъа ант этеме.

Тейри Кьылыч, мен сени бла,
Мийик кёк бла ант этеме.
Деу Кавказны джери бла,
Кюню бла ант этеме.

Минги Тауну акъ бузу бла
Танг алада ант этеме.
Сюймекликни джулдузу бла,
Дерт алыргъа ант этеме.

Ант этеме окъла бла,
Къарча Таш бла ант этеме.
Тыбырлада отла бла,
Эркинлик бла ант этеме.

1978

ГИЛЬЗА

Къара Къаяда акъсыл къар
Мугур шошлукъгъа батыб
Турады. Тёбен джаным — джар,
Учхан суу, мыллыгын атыб.

Барады ары тохтаусуз,
Айтады хапар урушдан.
Эрийди тёзалмайын, буз
Чыкыгъанча, кызыу урушдан.

Сарнайды ол ашхы тарда,
Тёгеди исси джыламукъ,
Джатады, айталмайын джукъ,
Тилсизча, бир гильза къарда.

Кече уа улуйду боран,
Бошалмай тургъанча къаугъа.
Джазар эди гильза роман,
Айтыр эди дау ол джаугъа,

Алай а тилсиз, сангырау
Болгъанды, айталмайды джукъ.
Тёгеди, тохтамайын, тау
Аны ючюн исси джыламукъ.

1980

КЕЧЕНИ КЪАРА КЪАНАТЫ

Кечени къара къанаты
Джабады тауланы башын,
Джел да урады къаты,
Ана уа сакълайды джашын.

Сарнайды, бёрюча, боран
Тангнга дери Къара Къаяда.
Къундузча, къарады тубан,
Байлайды къушну уяда.

Алай а тыялмайды ол,
Умутча, сейир къанатла
Ишлейле мийик кёкге джол,
Джанарча джарыкъ джулдузла.

Боран шаушалады, таула
Ехтем сюелелле, сабыр.
Къалай насыблылла саула,
Къалай къыйынлыды къабыр.

Къалай къоркъуулуду шошлукъ,
Эштилмей турса да таууш.
Табалмай солургъа бошлукъ,
Турады, солдатча, аууш.

Ана уа сакълайды джашын,
Умут этдирген кибик джол.
Сылайды къабырны башын
Джел, тийгенча джумушакъ къол.

1963

СЕРМЕШ БАШЛАНЫРНЫ АЛЛЫ БЛА

Тик джол, Къара Къая джар.
Таула хыны, мыдах аскерчиле.
Джылтырайды буз, агъарады къар,
Сагъыш эте турадыла джитиле.

Барадыла кетиб Морх ауушуна
Джюклениб атла, эшекле, къадырла.
Кюрт юзюлгенин ачы тауушуна
Илгениб, тохтаб тынгылайдыла ала.

Бугъой джарылады, заман джанлай тюшден,
Джер тебрингенча, уллуду къайгъы.
Арыгъан кюн а тиеди кючден,
Джылытмайды ол, болса да джайгъы.

Ийне бла кёр къазгъанча, алай
Къыйынды ёрлеу, тикде хар атлам.
Аскер барады, тохтамай, джаяу,
Узакъды алкъын, алдады хорлам.

Морх аууш, 1963

СЕРМЕШ

Алгъа кетелле
Дертли солдатла.
Ушакъ этелле
Терк автоматла.

Сермеш барады,
Артха тургъан джокъ.
Джауну чалады
Къызыб баргъан окъ.

Къан тегюледи,
Къызылды дуппур.
Тау керюнеди,
Болгъанча муккур.

Кёзню байлайды
Къара тютюп, чарс.
Къанны джалайды
Къарда айланган барс.

Ёлюб джатады,
Джаныуарча, джау.
Нюр танг атады.
Агъарады тау.

1963

ЭКИ БАТЫР

*Глоуланы Сеитге,
Томилов Геннадийге*

Душман турады ауушну къуршалаб,
Джылла кибик, кюнле ётелле арадан.
Окъла, тобла, кюртле тауланы талаб,
Къызыл къан тамады боз булутладан.

Боран боранлайды, салады джарсыу.
От джокъ юшюгенлени джылытырғыа.
Фашистледе кёбдю мурдарлыкъ бла къарыу,
Терсликге мадар джокъ тюзлюкден къутулурғыа.

Елгенни шинелин, аякъ кийимлерни
Кюйдюредиле, табылмайды да отун.
Борая сакълайды таулары мийиклерни,
Кесгендиле фашистле байламны джолун.

Адамны ташайтырча, теренди къар,
Кюрт юзюледи бир-бири ызындан.
Аргъы джаны чынгыл, берги джаны джар,
Джол джокъ къутулургъа ёлюмню ауузундан.

Хапар айтады джесирленген солдат
Келгенден «Эдельвейс» дивизияны.
Тау Артына ауаргъад анда мурат,
Къолгъа алыб мийик къарлы ауушланы.

Бугъойла джарыладыла, эрийди къар.
Излейдиле мадар, табаргъа деб джол.
Атылады энтда, джитиле тебиниб.
Бугъойла джарыладыла, эрийди къар.

Пакет бериб, кече эки батырны
Дивизияны ийдиле штабына,
Басханды деб джау Морх ауушну, тарны.
Барадыла миниб Къара Къаяны башына.

Къолларында болса нер кибик джанлары.
Сууукъду, бузлатады къышхы кече.
Тёзюмлююкню ёлчелерге табылмайд ёлче,
Къурчдан ишленгенча, алайды санлары.

Азыкь тауусулгъанды, джаралыла кёб,
Сауут кюч да барады бошалыб.
Отха салыргъа да табылмайды чёб,
Болум кыйынды, къалырчад хорланыб.

Къазакъ берю киби, улуйду боран,
Джел къаяланы оюб къуяды кюртге.
Кёкню джабханды тютюн бла тубан,
Душман ие болгъанды акъ мийиклеге.

Къара Къаяны сызгъасы бла алда
Барады Сент, сюркеле, тырнакълай.
Кыйынды джюрюген бузлагъан кърда,
Адам илиналлыкъ къаяладан джанлай.

Барадыла кетиб. Тас болады сызгъа,
Юзюледн, джибча, кийик джолчукъ.
Бетлери айланыбды сууукъ джелге, бузгъа,
Бийлик этеди тау башлада сууукъ.

Таулу алда, нёгери да ызындан,
Атлайдыла эки батыр, эки джаш.
Кыйын джерге чыкыгъандыла сызгъадан,
Бир кюрт юзюледи, бир тёнгерейди таш.

Сент, кыйгырыб, айтады нёгерине:
— Энишге къарама, кетерсе джыгъылыб.
Кёл этеди ол кеси кесине,
Барса да ёлюмге джууукъ тыгъылыб.

Сакъ бол, сыртынг бла къаягъа кысыл,
Бир аягъынг басхан джерге сал башхасын.
Бузла джарыладыла, къаяла — кысыр,
Батырлыкъны кышу ёлмей джашасын!

Халыча, тар сызгъа тауусулуб, джар
Бютюн кенгди, секирирге керекди андан.
Мийикледен оюлуб тюшеди къар,
Тёгерек толуб турады душманладан.

Таукел секир, дейди Сеит тенгине,
Ызына айланыб узатады кюлун.
Окъ тийсе да кириш къаяны эрнине,
Кесалмайды ол батырланы джолун.

Таууш чыкъды мийикде къааюладан,
Атады фашист мараучу аз-аз солуб.
Мурдарла къачдыла къара Къаяны джанындан,
Саутлары, азыкъларын да кююб.

Геннадий секиред, илгениб, джаргъа,
Сеит эрлай сермеб тутады аны.
Эс ташламады, джунчумады, насыбха,
Табанындан тёппесине ётсе да джызылдагъаны.

Джетдирдиле ала штабха къагъытны,
Къутхарылды аскер джесирлениуден.
Таб хайырландыра танг къаралды сагъатны,
Сакъладыла аскерни батырла ёлюмден,

Джашайдыла сау-саламат батырла,
Къоркъа билмеген окъдан, ачы тауушдан.
Джигитликни белгисича, къабырла
Къарайдыла дуннягъа Морх ауушдан.

1963

КОТЕЛОК

Къыркъ экинчи джылны мыдах эди джайы,
Кавказ таула къазауатха батыб.
Кюе эди отда кюзню биринчи айы,
Къанлы душманла ауур тобладан атыб.

Муху ауушну туура этегинде
Орналгъан эди бизни таш къошубуз.
Джаныб келе эди анамы джюрегинде
Тыбырда кёмюлюб тургъан отубуз.

Кёз алмай къарай эди айланч джоллагъа,
Къазауат баргъан джанына айланыб.
Тюше эдиле бомбала чатлагъа, къоллагъа,
Тебе эдиле джюрекле, сагъышха байланыб..

Сакълаб тураед анам эки уланын
Ёртен кибик джаннган уруш отладан.
Юлеше эди арт гырджынын, айранын,
Тёгеречи толуб турса да окъдан.

Муху ауушха бара эдиле сюрюб
Душман кьауум кызыл аскерчилени.
Джыгъа эдиле ташлагъа аланы тьююб,
Джуртларын джюреке элтген джесирлени..

Къыйыплыкъ, ачлыкъ сынай эдиле ала,
Мийик тауланы тиклерине ёрлей.
Анамы джюрегине терен джара сала,
Бара эдиле акъырын, джыгъыла, терлей.

Къуя эди анам котелокга айран:
«Османны, Ахматны юлюшю болсун,
Чабдыр, джашым, солдатланы ызларындан,
Акъ суудан ичиб, къарынлары тойсун!—

Деб, мени ызымдан тура эди къараб,—
Меникиле да айлана болурла былай
Къайда эсе да, ачдан джюреклери тараб,
Уруш джолланы джарсыуларын сынай...»

Къатым бла мыдах бара эдиле ётюб,
Джесир аскерчиле инджилиб тамам.
Атлай эдиле, палахха таулача тёзюб,
Ызларындан джылаб къарай эди анам.

Фашистле туурадан ары джанлагъанлай,
Котелокну бериб, бугъа эдим джаргъа.
Тогъуй эдиле, артха сакъ къарагъанлай,
Аякълары теберге унамай алгъа.

Бу затны кёрселе немча солдатла,
Къоймай эдиле кёрмегенча этиб,
Котелокну сыйыра эдиле ала,
Окъ атылгъанча алайгъа джетиб,

Бар эдиле джесирлени ичлеринде
Орус, украин, азербайджан, татар.
Турады уруш кёрюнюб тюшлеримде,
Аскерчиле, котелок, айран бла джар.

Муху аууш, 1982

ОН ДЖЫР БЛА ОН ТЕРЕК

Минги Тауну тийресинде бир къатын
Джашай эди, къаяда салыб юйюн.
Эртден сайын кере эди къанатын
Мийик кёкдеу, саламлашыб, алтын кюн.

Хар джай сайын, къуш балача, бир улан
Тууа эди ол анагъа, танг атыб.
Келгенича тау адетде бурундан,
Белгилеуд, нарат терек орнатыб.

Ызын къоюб кете эди хар бир джыл,
Джашнаб, чагъыб джюрегинде умутла,
Эте эди хар джашына ол бир джыр,
Къарай эдиле тау башладан булутла.

Заман ётюб бара эди тохтаусуз,
Арымайын кьагъа эди кьуш кьанат.
Джана эди мийик кёкде он джулдуз,
Джырлай эди ся тау джырны он нарат.

Он тау кибик, он кьуш кибик, он улан
Аждагъанла болгъанлай, ёсюб джетиб,
Уруш чыкъды, тауланы басды тубан,
Кеси кьалды ана, джашлары кетиб.

Ата джуртну сакълай эди хар бири,
Къанын, джанын аямайын сермеше.
Къыстай эди ауур сагъышын керн
Аналары, тилек тилеб кюреше.

Ышаныуну уясы — алтын ёзек,
Деучендиле кёбню кёрген таулула.
Минги Тауну тийресинде бир джюрек
Сакълаб турад, шууулдайла наратла.

Къыйын эди урушну джолу, узун.
Бир джырлайды, бир джылайды он терек.
Хар уланны джарыкъ джаннган джулдузун,
Кёкде излейд, джерде тилейди тилек.

Минги Тауну тийресине он терек,
Джулдузлагъа тирелиб тёппелери,
Кёкде айча джарытыб ана джюрек,
Кёз къысмайын турады тангнга дери.

Узун эди, ёмюр кибик, хар бир джыл,
Бара эди кыйын джолну тохтаусуз.
Юзюлюрге джетишсе да джюрек кыйл,
Джана эди мийикде умут джулдуз.
Джуртлары ючюн мурдарла бла сермеше,
Бирем-бирем кырылдыла он кьарнаш.

Тюшлеринде джашлары бла кёрюше,
Хар кюн сайын сала эди ана таш.

Джаныб кетген джулдузлача, солдатла
Джатадыла, джарыкь этиб джерлерин.
Шууулдайла, джолгъа кьарай, наратла,
Ёмюрлюкге тас этиб иелерин.

Кьар джауады, кьаралыб кёкде тубан,
Минги Таудан эниб келед мыдах джел.
Он тау кьушча, ёлгендиле он улан,
Балаларын сакълайд гна, тауда эл.

1981

ОСВЕНЦИМНИ КЮЛЮ СЁЛЕШЕДИ

*Освенцимни тутмагъы
Николай Масленниковгъа*

Баллада

Миллионла бла гюнахсыз адам
Тюб болгъан Освенцимге келиб,
Сау кьалгъанла бередила салам,
Сын ташлача, мыдах сюелиб.

Джылайдыла оруслу, чехли, француз.
Немча, поляк, болгарлы, таулу,
Мында дуня кёрюнеди кьутсуз,
Кыйынылык — кыйырсызды, улуу.

Мугурлукьну шонлугьу ауурду бютюп,
Джер кылай турады кёлтюрюб,
Кылай сау кыалгъанды кёкде кюн,
Джау джукълатыб кыймай ёлтюрюб.

Сегизинчи блокада азаб сынагъан
Сегизджюз оруслу тутмакъдан
Сегизеулендиле бюгюн сау кыалгъан,
Сени джибитген джыламукъдан.

Къоллары кыалтырай, салалла гюлле,
Джюреклери урады кызыу.
Кёзлерине кёрюнюб джаханим кюнле,
Джаралы кюн иймегенча д...ылыу.

Кыалау-кыалау тура тиширыу чачла,
Таула кибик, адам кыйген кюл,
Озалла кышла, джазла, джайла, кыачла,
Тийиб турады джукъланмайын кюн.

Кюл да сёлешеди, тарыгъады джер.
Кыйынылык тунчукъдургъан жанла
Кычыралла. тёгюлюб кыан бла тер,
Адам улу, сагъай, ёлмезча миллионла!

Польша, 1976

ХИРОСИМА

Кюлюнгию табы турад
Дунияны джюрегинде.
Адам улуна туурад
Кёлюнг кёкюрегингде.

Джылайдыла джети суу
Хиросимада, джаныб,
Болгъанды шахар кьюу,
Мурдарла бомба атыб.

Кёзлеринг мугурду бютюн,
Джюрегингде кьюуанч джокъ,
Кюйген айгъа ушайды кюн,
Тийген кибик душман окъ.

Ёлюм чалады талай къат,
Джюрек тыбырда суууйд от.
Орамда джылайды къарт,
Насыб джулдузу болуб тот.

Эртденбла сегизден атлай
Тохтаб къалгъанды сагъат.
Саркъсала да сууларынг саулай,
Болгъандыла ажымсыз сакъат.

Аны ючюи, сынгсый, джылай,
Саркъадыла шош, акъырын.
Джаралы кюн джерге къарай,
Тийген кибик ол джашыртын.

Къыйнайды хаман джанымы,
Узакъдан эштилсе да атынг,
Ёлгенча джашы анамы,
Сыннганча учхан къанатым.

1982

ҚЕРТМЕ ТАЛАДА

Къыркъ экинчи джыл Лабада
Август айда болгъанды ол:
Тау ёзенинде Кертме Талада
Тардай чыгъалы джол.

Анда кетиб баргъан солдатла,
Ач, джалангач, бетлери арыкъ,
Луур джараларын унутуб, ала
Эслемейле кюнню тёкгенин джарыкъ.

Атлайдыла сабыр, джюклерин кёлтюрюб,
Фашистлеге джетдирмейин кеслерин.
Артха къалгъанланы мурдарла, ёлтюрюб,
Басдыралла, кеслерине къаздырыб кёрлерин.

Солдатла озгъанлай, бир кесекден
Башы байланыб киреди элге
Аскер кийими бла джангыз биреулен,
Тентирей, ауа, олтурады джерге.

Къатынла анга, сютчюк ичириб,
Хапар сорадыла, элде къалырын суююб.
Таугъа озгъанд дейле аскер, тизилиб,
Къалын тер басыб, исси кюнде куююб.

Алай а солдат чыгъады джолгъа,
Кеси джангызлай къалалмайын элде.
Автоматын джерлеб алады къолгъа,
Джауну мараргъа таб тюшген джерде.

Бара барыб кёреди Лабада
Сюелиб тургъан къап-къара ташны.
Елсем да, ёлюрме Кертме Талада,—
Деб келеди кёлюне ол джашны.

Бугъады аны артына барыб,
Автоматын да джерлейди солдат.
Фашистле джетгенлей, тебрейди атыб,
Къараб-къарагъынчы хансны кызартад.

Этедиле джаула окъла бла джууаб,
Чыкырмайла пулемет бла отуз автомат.
Джара тюшед тереклеге, болурча таб,
Кёзлеринден джыламукъ тегедиле ала.

Чачылады сослан таш, чыгъыб букъусу,
Лаба ёзен ачы тауушдан толуб.
Тас болады табигъатны терен джукъусу,
Чегет тала кып-кызыл къан болуб.

Немчала кзатына джетедиле чабыб,
Ким болгъанын излеб билирге.
Къолундан автоматны тартханлай, атыб,
Къаблайды арт огъу мурдарны джерге.

Мурдарла джетиб тутадыла аны,
Хыны бурадыла джаралы къолларын.
Чыкъмагъанды алкъын аждагъанны джаны,
Тирейдиле анга автоматларын!

«Къайсы аскерденсе? Къалайды тукъумунг?
Къалайда бугъунганла сенден къалгъанла?
Коммунистмисе? Бармыд документ болуб
джугъунг?
Кимледиле сени былайда къойгъанла?»

Солдат тынгылайды, теренди шошлукъ.
Мыдах болуб сюеледиле таула.
Айтыргъа унамагъанында джукъ,
«Отда тишлерге!»— дейдиле джаула.

Эки билегинден эки терекге
Такъдыла, отну джагъыб тюбюнден.
Ахыр кере къарады тегерекге,
Эки кезю ачыкъ кералмад тютюнден.

Кимни эсине тюшюре болур эди ол,
Къызыу отда кюйюб бара тургъанлай?
Андан бери джылайды тау ёзенде джол,
Мийик кёкде джулдузлагъа сукъланганлай.

Андан бери джылайдыла терекле,
Кюйген таблары бошалмай кетиб.
Шууулдайла бушуу этиб чегетле,
Джайны арт айы таулагъа джетиб.

Булутлагъа ташайыб кетеди кюн.
Мугур болуб, салынышыб бутакъла.
Ол ёлгенди джерде эркинлик ючюн,—
Назмум, джигитни къабырын къучакъла!

Тереклени сау болмагъан таблары
Ангыласа эди сизни тилигизни,
Джулдузлагъа узалыб джашил къучакълары,
Аналарыча огъурлу, совет джерибизни.

1980

«ДЖИГИТЛИК» ПОЭМАДАН

1. Джылкъычы

Хапаланы Абдуллагъа

Элия тауну ачы урады,
Къуш сагъаяды уяда.
Джел сюрюб, джылкъы келе турады,
Джангылгъан джурча къаяда.

Кёкден буз гыртла алай тюшелле,
Окъ атылганча тохтаусуз.
Къара булутла джерге джетелле,
Атла болганла къарыусуз.

Келген палахха батыр тюбейсе
Сен, ёхтем атлай джолунга.
Чынгыл къаягъа чабыб ёрлейсе
Чум таягъынг бла къолунгда.

Буз джауад, джел да хыны сарнайды
Кириш къаяны эрнинде.
Кишилик бюгюя сени таныйды
Таякъ джангурну тюбюнде.

Аджир къая эрнинден къарайды,
Атла ызындан тизилиб.
Элия уруб, шыбыла чартлайды.
Джылкъычы атлайд илиниб.

Аджал таба таукел бараса,
Джанынг турса да орнунда.
Колхоз джылкъыны сен къутхараса
Таулада таякъ джангурдан.

Мийикден чынгай, шоркъа джырлайды,
Чулгъанадыла булутла.
Кёк кюкюрейди ачы, джашнайды,
Дюнгордейдиле къаяла.

Къушну ёлтюрюрге боллукьду дейле,
Алай а ол кишиге бойсунмаз.
Къушну хапарыи айтыргъа излейме,
Батырлыкъ бла махтанад Кавказ.

2. Партизан

Украинада уруш этесе,
Кавказ таулары уланы.
Тахса билирге кече кетесе
Тюз теренине джаулары.

Къызыу сермешни сен ортасында,
Джаралы болуб, ауаса.
Кёзюнгю ачыб къарагъанында,—
Душман къолунда тураса.

Кече джулдузла санга узакъдан
Эзилиб, мыдах къарайла.
Сен къачалмазча таш тузакъдан,
Фашистле алай сакълайла.

Украин къызчыкъ тюз тангнга дери
Кёз къысмай сени сакълайды.
Ата джуртунгу хорлам эртдени
Джюрек төрюнге джашайды.

Чыгъанакъ буруу темир чыбыкъдан
Джибермейди, кече къарады.

Джумдурукъ бла урдунг джууукъдан,—
Немча къарауул ауады.

Къалын чегетге ташайыб кетдинг,
Зин табыб суйген къызынгдан,
Партизанлагъа танг ата келдинг,
Джеталмадыла ызынгдан.

Ковпак башчылыкъ этген къауумну
Турдунг азыкъ бла баджара,
Иссиге тѣзе, сынай джауумну,
Душманнга салдынг кѣб джара.

Бир кече кесинг бугъуб тургъанлай,
Душман марады ызынгдан,
Терк къачаргъа деб ёрге къобханлай,
Сермеб буудула къолунгдан.

Соруу соралла къанлы мурдарла
Партизанладан таулугъа.
Айтмагъанында, чойлейле ала
Тсмир чойле бла батырны полгъа!

Аякъларындаи къан тама тургъан,
Прометей кибик кѣрюнюб джигит,
Къарыш чойлени чѣгюч бла ургъан
Сейирсинеди къан ичген фашист.

Тилсиз къаяча, тынгылайд,
Бир сѣз да айтмай ауузу.
Тѣзюмлююгюн терен ангылайд,
Къыйын болгъанын джазыуу.

3. Асмакъ

Степной деген элге элтдиле
Лавриковадан тюш бола.
Айтдырабыз деб, туююб кёрдюле, —
Тынгылаб турду Абдулла.

Къара булутла кёкню басаргъа
Ашыгъыб келиб джаталла.
Партизан джашны асмакъгъа асаргъа
Бойнуна джыджым аталла.

Антына къалгъан кертилей,
Джылайды чегет бу артыкълыкъгъа,
Тёбен марачы Прометей
Эсин джиберед бек узакълагъа.

Кёрюнед анга аллына келиб
Къалгъанча туугъан уясы,
Капхакъ башында, къара кийиниб,
Джылай тургъанча анасы.

Джернес Чалгъанда къазыб чыгъаргъан
Къара суучугъу, шыбырдаб,
Таякъ джангурдан кеси къутхаргъан
Къарачай джылкы дыбыртлаб

Келгенча болуб, кёзлери джарыб,
Унутулдула тузакъ бла тюрме,
Базыкъ джыджымны бойнуна атыб,
Фашист офицер этеди кюрме.

Ол кѳушча кѳкге терк силкиннгенлей,
Джыджым тюшеди юзюлюб,
Хыликке этиб, джигит Прометей,
«Къарыусуз!»—дейд, ышарыб, кюлюб.

Алай а мурдар атад джангыдан
Бойнуна темир сынджырылы,
Келгенча болду анга узакъдан
Макъамы марачы джырны.

4. Джангыз къабыр

Алыргъа кѳоймай душман асмакъдан,
Турдуйг юч кюн бла кечени,
Михаил Силькин джетди узакъдан,
Ачы хапарынгы эштгенлей сени.

Салкъын аязчыкъ къагъад сериуюн,
Бусакъ терскле шыбырдаб,
Кюз башы айны батар кѳзюуюн
Турады партизан тенгинг сакълаб.

Шош болуб, кече адам аягъы
Тыниганлай, алды асмакъдан,
Таша басдырды, джулдуз джарыгъы
Джукълана, кетди къатынгдан.

Джашил дуппурда сюелген бусакъ
Мыдахлыгъындан юлешед.
Украин къызчыкъ кёзюнден бурчакъ
Тёгед, сени бла сёлешед!

— Джукъла шошлукъда, къатынгада мен,
Тау къуш, кавказлы батыр,
Бутакъ кереди кенг бутакъ эмен,
Ол шууулдайды юсюнде сабыр.

Джылайды санга суу тал, ийилиб,
Мыдах джел кеталмайд кенгиге.
Ёлген кюнюнде, къара кийиниб,
Келиучендиле партизан теигле.

Кичи къарнашынг узакъ Кавказдан,
Арадан кёб джылла кетиб,
Къабырынга салды сослан къаядан
Ёмюрлюк сын таш этдириб.

Багъалыдыла украин джуртла,
Сен къучакълайса аланы.
Мыдах джюзелле кёкде булутла,
Ханарын айта Кавказ тауланы.

Джернес Чалгъанда къалса да сени
Кёзлеюнг, джюрек тамырынг,
Шохлукъ белгича, украин джерни
Сакълаб турады къабырынг.

БАШЛАРЫ

Туугъан джерими ауазы

Ленин бла тюбешну	5
Къонакъ	8
Таула мени сакълайдыла	9
«Кюн тисди башха тюрлю...»	10
Шам Тебердим	11
Къуш бла тау	11
Эм арну джыр	11
Къарачайым	12
«Кини джерини балындан...»	14
Къарылъач	15
Минги Таугъа барама	17
Сабийлигиме тайчыгъы	18
Джыр джюрекин джапдырады джулдузун	18
Турна джол	19
Сёз	20
Терезечи тепгеме	21
Анамы эсгерс турама	22
Сау болуб дуняда анам	23
Атамы сыбызгъысы	24
Джылкычы	24
«Исси да болду, сууукъ да болду...»	25
Джашил джангур	26

Чыкъ	27
Джаз кюн джазылган баллада	27
Минги Тау Машукъдан	28
Къуш уясын, адам туугъан дуньясын...	29
Мен туугъанма Джамагъат элде	30
Ауругъан заманда	31
Операция. Баллада	31
Къарылгъачларым	32
Джалган тенг	33
Мара ёзен	34
Тау тейнеле бла эичи	35
Киши джерини мутхуз джулдузу	37
Лезгинка	38
Джаш поэтге	38
«Сен тал тюлсе, эменсе...»	39
«Бурутла къара джамчыларын кийиб...»	40
«Таулада туугъан эмлик шоркъа...»	40
Бузлатыб чыныкъдыруу. Фельетон	41
Ингирги Биичесин	42
Ёмюрюмю ауушундан къарайма	43

Сукъланыу

Джыйрманчы ёмюр	45
Джулдузла	46
Сукъланыу	46
Озадыла джылла	47
Чыпчыкъ бла сёлешну	48
Китаб	49
«Тереликин кёрюб, эслемегенча джанлай эсенг...»	49
«Сабыр эт, сабыр эт, ашыкъма. тохтай тур...»	50
«Къазма биреуге уру, тюшерсе кесинг...»	50
«Бир сомну аяма, болмазса джарлы, бай да...»	50
«Кёбден кёб биле барганым сайын...»	50
«Тууарланы кёрюб, тууарча ёкюрме...»	51

«Джырымы, кѣзлеу» гитчеди, сайды...»	51
«Чагъыр аякыы толтуруб ичеме...»	52
«Джыл сайын чагъыб тургъан терек толме...»	52
«Ангълар ючюн бушууну, зауукъну...»	52
«Бир шайын ёнгкюч ала эсе биреу...»	53
«Ориалгъанча сокъур капекде къууанч...»	53
«Джанлыкъдан джангылдың, кюесе, бишесе...»	53
«Бир кере джангылгъаны ким да кечеди...»	54
«Джыр сабаныма джуддуз урлукъ атыб...»	54
«Мюр узунду, джангы башласанг...»	54
«Адамны ёмюрю кысхады бютюн...»	55
«Къычырма, тууайлама, эсириб...»	55
«Ётирюкчю бла ичгичи нёгеринг болмасын...»	55

Кёгюю джуддузлары

Россия	56
Сени бла сёлешеме, Россия!	57
Манукъ тауну этегинде атышыу. Баллада	57
Лермонтовну юйчюгю	59
Эолну арфасы. Баллада	60
Джангыз къабыр. Баллада	61
Бештау шахарда джауум кюн	62
Поэт, бла кюн	63
Шохдарыма	65
Чегемли, аты	65
Уятмайым, джукъла	67
Сау бол	69
Джырлайды кабул къарылгъач	70
Къомуз	71
Шошлукъ	72

Акыйн джырлайды	72
Чолпан-Ата. Баллада	73
Ай джол	75
Къорумду	76
Къашха-Суу	77
Фрунзедеги бусакъла	80
Скрипкачы	81
Чуу сууну джагъасында	82
Тюс	83
Бригадир	84
Совет халкъыма	87

Мени шаркъым

1. Къаджар къыз	88
2. Шербет	89
3. Баку	90
4. Хазар	91
5. Илхам	92
6. Огъары Салахлы	92
Назым Хикметге	93
Джаз тангны сакълайды булбул	94
Гёте	95
Алтын къыз. Баллада	95

Булбул кёзлеу

Булбул кёзлеу. Баллада	97
Сюймекликге кертти бол	98
«Кёк къарайды, джулдузларын джандырыб...»	100
Сюймеклик джолун тас этсе	100
Джукълаб тургъан къызгъа	101
Кёзлеу	102
Тенгиз джырлайды	102
Тиширыу кёзле	103
Тиширыуду джулдузум	104
Сюймеклик	105
«Къаллай къолла согъадыла...»	105

«Чыкъ бетими джуады...»	106
Къайдаса, сейир джур бала?	106
Джазны келюю	107
Сюйген джюрекни сезими	108
Бир джанны эки юлешиб	109
Сууукъ къарама	109
«Кёбдю дуняда джаныб тургъан от...»	110
«Сен, джолгъа къарай, кесинги къакълама...»	110
«Сен бёгексе. ёрлеимген тау кибик...»	111
Ай толуб къууандырады	111
Сагъышлы гюрджю къыз. Баллада	112
«Мен энтда джаяу джолчукъну ёрлейме...»	113
Алтын джыламукъла	114
«Сюсме де да...»	114
Сегизинчи мартда	115
«Танг атады, къанат кериб, ышарыб...»	116
Джулдузла ашхы, кюн аламат	116
«Кёлде суу джукълайды...»	117
Къарайма терезенге	118
Сюймекликни кёзлею	119
«Сормагъанлай кишиге, сезиб къойдунг...»	119
«Сени ючюн...»	120
Сюймекликни джолу	120
Тюшюмде сени кёреме	121
«Сен сау болуб, къалмам ёлюб...»	122
Джукъланган отну ышырма	123
Кюн джукълайды	123
Кюн энтда тиер	124
«Аджал киралмазча джашау чегибизге...»	125
Сакъла, джаным!	125
Сууумайды сюймекликни тыбыры	125
«Кёк, джыламукъ тамчыча, тазады...»	126
«Табигъат сени джаратхан кюнде...»	126
Кеч мени	127

- Ант этеме Минги тау бла

Таулу партизанышы ашты	129
Гилъа	130
Кечени къара къанаты	131
Сермеш - болурдан алгъа	132
Сермеш	133
Эки батыр	134
Котелок	138
Он джыр бла он терек	140
Освенцимши кюлю сёлешеди	142
Хиросима	144
Кертме талада	145
«Джигитлик» поэмадан	148
1. Джылкычы	148
2. Партизан	150
3. Аемакъ	152
4. Джангыз къабыр	153

ИБ 1537

Хубиев Назир Ахпиевич

ПЕСНЯ ЗАЖИГАЕТ ЗВЕЗДУ

Книга стихов

на карачаевском языке

Редактор *А. И. Кубанов*

Художник *В. И. Бекетов*

Худ. редактор *Л. А. Аслинова*

Техн. редактор *Г. И. Газиева*

Корректор *К. А. Салнагарова*

Сдано в набор 14.08.84. Подписано к печати 15.03.85. ВУ 77050.
Формат 60x90/16. Бумага тип. № 1. Гарнитура литерат. Печать высокая. Усл. п. л. 5. Усл. кр.-отт. 5. Уч.-изд. л. 5,1. Тираж 2000 экз. Заказ № 4872. Цена 65 коп. Карачаево-Черкесское отделение тавропольского книжного издательства. 357100. Черкесск, пл. Кирова, 23. Дом печати Карачаево-Черкесская укрупненная типография, 357100. Черкесск, Первомайская, 47.

65 K.

